

Σχολή Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας
Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών
Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία

Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Επιστήμες της Αγωγής μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Οι διδακτικές πρακτικές του μαθήματος
των Αρχαίων Ελληνικών στο σύγχρονο σχολείο**

POST GRADUATE THESIS

**Teaching practices of the subject of Ancient Greek
in the contemporary school**

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ(ΤΩΝ)/NAME OF STUDENTS

Ευδοκία Κολμανιώτη

Evdokia Kolmanioti

ΟΝΟΜΑ ΕΙΣΗΓΗΤΗ/NAME OF THE SUPERVISOR

Παναγιώτης Πήλιουρας

Panagiotis Piliouras

ΑΙΓΑΛΕΩ/AIGALEO 2024

Faculty of Health and Caring Professions
Department of Biomedical Sciences
Faculty of Administrative, Financial and Social Sciences
Department of Early Childhood Education and Care

Inter-department Post Graduate Program

Pedagogy through innovative Technologies and Biomedical approaches

POST GRADUATE THESIS

Teaching practices of the subject of Ancient Greek in contemporary school.

Name of student

Evdokia Kolmanioti

Registration Number

21039

Mscedt21039@uniwa.gr

FIRST SUPERVISOR

Panagiotis Piliouras

SECOND SUPERVISOR

Ioannis Panagakos

AIGALEO 2024

Επιτροπή εξέτασης

Ημερομηνία εξέτασης: 8 Ιουλίου 2024

Όνοματα εξεταστών

Υπογραφή

1^{ος} Εξεταστής

Παναγιώτης Πηλιούρας

2^{ος} Εξεταστής

Παναγάκος Ιωάννης

Δήλωση συγγραφέα μεταπτυχιακής εργασίας

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Κολμανιώτη Ευδοκία του Γεωργίου , με αριθμό μητρώου 21039 φοιτήτρια του Διιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων των Τμημάτων Βιοϊατρικών Επιστημών/ Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία/Παιδαγωγική τμήμα των Σχολών Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας/Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και της Ανώτατης Σχολής Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

Κολμανιώτη Ευδοκία

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία με τίτλο «Οι διδακτικές πρακτικές του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο σύγχρονο σχολείο» εκπονήθηκε στο πλαίσιο ολοκλήρωσης του μεταπτυχιακού προγράμματος. Θα ήθελα λοιπόν να ευχαριστήσω πρωτίστως τους επιβλέποντες καθηγητές μου, τον κύριο Παναγιώτη Πηλιούρα και την κύριο Παναγάκο Ιωάννη, που με βοήθησαν με τις εύστοχες παρατηρήσεις τους στην άρτια ολοκλήρωση της εργασίας μου.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τον άντρα μου Διαμαντή για την αμέριστη συμπαράσταση του και πολύτιμη βοήθειά του ώστε να ολοκληρώσω επιτυχώς το μεταπτυχιακό αυτό πρόγραμμα αλλά κι ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλη μου την οικογένεια που είναι πάντα συνοδοιπόροι σε κάθε μου βήμα και με στηρίζουν με πολλή αγάπη.

Αφιερώσεις

Η εργασία αυτή αφιερώνεται στον άντρα μου Διαμαντή και στην κορούλα μας Κατερίνα που είναι για μένα το φως του μυαλού μου και της καρδιάς μου.

Περίληψη

Εισαγωγή: Η παρούσα εργασία έχει σκοπό να παρουσιάσει τις διδακτικές πρακτικές που υιοθετούνται από τους εκπαιδευτικούς στην διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών στο σύγχρονο σχολείο και μέσα από αυτό το πρίσμα να διερευνηθεί η ωφελιμότητα της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών για τους μαθητές του σύγχρονου σχολείου. Είναι πραγματικότητα πως στην Δευτεροβάθμια εκπαίδευση η διδακτική των Αρχαίων Ελληνικών είτε από πρωτότυπο είτε από μετάφραση, καταλαμβάνει αρκετές ώρες του αναλυτικού προγράμματος που αφορούν τα γλωσσικά μαθήματα.

Σκοπός: Πιο συγκεκριμένα θα γίνει μια προσπάθεια να εξεταστεί εάν χρησιμοποιούνται σύγχρονες μέθοδοι, καινοτόμες στρατηγικές και εναλλακτικές πρακτικές στη διδασκαλία του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών. Η κοινή βάση όλων των φιλολόγων που διδάσκουν το συγκεκριμένο μάθημα θα έπρεπε να είναι η φροντίδα τους ώστε να γίνει το μάθημα αυτό πιο ελκυστικό κι ενδιαφέρον για τους μαθητές τους. Πολλοί από αυτούς χρησιμοποιούν γλωσσοκεντρικές προσεγγίσεις για τα μαθήματα αυτά κι άλλοι έχουν αλλάξει αυτό τον τρόπο διδασκαλίας και τον έχουν εξελίξει εντάσσοντας καινοτόμες διδακτικές πρακτικές. Στη βάση αυτή θα αναλυθεί και η πολύτιμη συμβολή των ΤΠΕ στην διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών ώστε η διδακτική πράξη να γίνει πιο αποδοτική. Θα γίνει αναφορά στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μαθητές αλλά και στην έλλειψη ενδιαφέροντος που παρουσιάζουν, αλλά θα γίνει και μια προσπάθεια να απαντηθεί ένα βασικό τους ερώτημα που τους βασανίζει και συχνά διατυπώνουν στους διδάσκοντές τους που δεν είναι άλλο από το «Γιατί να διδασκόμαστε τα αρχαία ελληνικά; Σε τι μας χρησιμεύσουν στην σύγχρονη καθημερινότητά μας;».

Μέθοδος: Στη παρούσα εργασία χρησιμοποιήθηκε η βιβλιογραφική ανασκόπηση.

Αποτελέσματα: Τα ευρήματα από την διεξοδική μελέτη της βιβλιογραφίας, αναφέρονται στις μεθόδους διδασκαλίας των εκπαιδευτικών για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών, το κατά πόσο αξιοποιούν τις νέες τεχνολογίες στην διδασκαλία τους και στο ποια η άποψή τους περί χρησιμότητας και ωφελιμότητας των Αρχαίων Ελληνικών στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Συμπεράσματα: Από την έκβαση των ευρημάτων και των αποτελεσμάτων των ολιγάριθμων ερευνών επί του θέματος, κρίνεται σκόπιμος ο αναπροσανατολισμός του μαθήματος -όσον αφορά τις διδακτικές πρακτικές προκειμένου- το μάθημα να γίνει πιο αποτελεσματικό για τους μαθητές.

Λέξεις κλειδιά: Αρχαία Ελληνικά, διδακτικές πρακτικές, σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις, πρωτότυπο, μετάφραση, αξιοποίηση ΤΠΕ

Abstract

Introduction: The present paper aims to present the teaching practices adopted by educators in the instruction of Ancient Greek in the modern school and in light of this to examine the usefulness of teaching Ancient Greek to the students at the contemporary school. It is true that in the Secondary education the teaching of Ancient Greek, whether from the original or the translation, takes up several hours of the curriculum related to language courses.

Purpose: More specifically, an effort will be made to examine if modern methods, innovative strategies, and alternative practices are being implemented in the teaching of Ancient Greek. The common ground of all teachers who teach this particular subject should be their concern to make this lesson more attractive and interesting for their students. Many of them use language-centred approaches for these lessons and others have changed this method and have further developed it by integrating innovative teaching practices. In this regard, the valuable contribution of ICT (Information and Communication Technologies) to the teaching of Ancient Greek will also be analyzed, so that the teaching act becomes more efficient. The paper will address both the challenges encountered by the students and their apparent lack of interest, but also an effort will be made to answer a basic question that highly concerns them and which they often express to their teachers: «Why should we learn Ancient Greek? How is it useful to us in our modern everyday life?».

Method: In this paper, was used literature review.

Results: The findings from the literature review will present the teaching practices of the teachers as regards the subject of Ancient Greek, in what extent they use ICT in their teaching procedure and what is their view as regards the beneficial aspect of studying Ancient Greek in secondary education.

Conclusion: From the concluded results of the small sample of the research, it is necessary for the lesson to be restructured as regards the teaching approaches for being more interesting for the students.

Key words: Ancient Greek, teaching practices, contemporary teaching approaches, original form, translated form, use of ICT

Περιεχόμενα	i
Δήλωση συγγραφέα μεταπτυχιακής εργασίας	iv
Ευχαριστίες	v
Αφιερώσεις	vi
Περίληψη	vii
Abstract	ix
Πρόλογος	12
Κεφάλαιο 1	15
1.1. Εισαγωγή	15
Κεφάλαιο 2	17
2.1. Η θέση των αρχαίων στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του σύγχρονου σχολείου. Σύντομη Ιστορική εξέλιξη	17
2.2. Νέο πρόγραμμα σπουδών των Αρχαίων Ελληνικών	20
2.2.1. Σκοποθεσία	20
2.2.2. Επιδιωκόμενα αποτελέσματα	20
2.2.3. Περιεχόμενο – Θεματικά Πεδία	21
2.2.4. Διδακτική πλαισίωση / Σχεδιασμός μάθησης	22
2.2.5. Αξιολόγηση	23
Κεφάλαιο 3	25
3.1. Θέσεις και αντι-θέσεις για τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	25
3.2. Η σημασία της διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας	26
3.3. Απόψεις εκπαιδευτικών και μαθητών για τη χρησιμότητα των αρχαίων ελληνικών: εμπειρικές μελέτες	28
Κεφάλαιο 4	31
4.1. Διδακτική Μεθοδολογία	31
4.2. Η θεωρία του Claparède και οι επιδράσεις της	32
4.3. Η θεωρία της Κριτικής Παιδαγωγικής και οι επιδράσεις της	33
4.4. Ο κοινωνικός κονστрукτιβισμός	35
Κεφάλαιο 5	39
5.1. Γενικές αρχές οργάνωσης και μεθόδου διδασκαλίας	39
Κεφάλαιο 6	42
6.1. Η διδακτική των Αρχαίων Ελληνικών	42

6.1.1. Τα Αρχαία Ελληνικά ως μάθημα γλώσσας	42
6.1.2. Γλωσσοκεντρική μέθοδος	42
6.1.3. Δομολειτουργική προσέγγιση	43
6.1.4. Επικοινωνιακή – Κειμενογλωσσολογική προσέγγιση	43
6.2. Τα Αρχαία Ελληνικά ως μάθημα Λογοτεχνίας.....	46
6.2.1. Κειμενοκεντρική μέθοδος.....	46
6.2.2. Φιλολογική ή ιστορικό - ιδεολογική προσέγγιση.....	48
6.3. Τα Αρχαία Ελληνικά ως μάθημα πολιτισμού.....	48
6.3.1. Αρχαιογνωστική μέθοδος	49
6.3.2. Ουμανιστική – Ανθρωποκεντρική προσέγγιση	49
6.3.3. Εθνοκεντρική προσέγγιση.....	50
6.3.4. Διαπολιτισμική προσέγγιση	50
6.4. Η χρήση ΤΠΕ στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών	50
Κεφάλαιο 7	55
7.1. Συμπεράσματα	55
Αναφορές.....	60
Ελληνική.....	60
Ξενόγλωσση	62

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία βασίζεται σε βιβλιογραφική διερεύνηση διδακτικών πρακτικών που υιοθετούνται στο πλαίσιο της διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Πρόκειται για ένα μάθημα με ιδιαίτερη και πολλαπλή ταυτότητα καθώς συχνά προσεγγίζεται ως μάθημα γλώσσας, λογοτεχνίας και πολιτισμού ταυτοχρόνως και γι' αυτό κρίνεται σκόπιμο να εξεταστεί η θέση του στο σύγχρονο σχολείο.

Αφορμή της παρούσας εργασίας αποτελεί η διδασκαλία των αρχαίων Ελληνικών στο σύγχρονο σχολείο που έχει διχάσει πολλάκις την εκπαιδευτική κοινότητα. Ωστόσο το μάθημα αυτό έχει εξέχουσα θέση στο Πρόγραμμα Σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δίχως όμως να υιοθετούνται πάντα οι ενδεδειγμένες διδακτικές πρακτικές για την διδασκαλία του (Μαυροσκούφης, 2008). Στόχος λοιπόν είναι να εξεταστούν οι υπάρχουσες διδακτικές πρακτικές αλλά να διερευνηθούν κι άλλες καινοτόμες που μπορούν να εφαρμοστούν προκειμένου να κάνουν το εν λόγω μάθημα πιο ελκυστικό για τους μαθητές αλλά και να αναδειχθεί η ωφελιμότητα του μαθήματος για τους μαθητές του σύγχρονου σχολείου.

Πρόκειται για μία βιβλιογραφική ανασκόπηση όπου οι βασικές μέθοδοι της διδασκαλίας του μαθήματος μελετώνται μέσα από άρθρα επιστημόνων αλλά και καθηγητών της Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Ορισμένα θέματα που απασχολούν την συγκεκριμένη εργασία είναι η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών κειμένων από πρωτότυπο ή μεταφρασμένα, οι διάφορες εκπαιδευτικές πρακτικές που υιοθετούνται και η ανάγκη της διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής γλώσσας ως μέσου καλλιέργειας της γλωσσικής κατάρτισης των μαθητών αλλά και επαφής τους με το μεγαλείο του αρχαιοελληνικού πολιτισμού.

Στην εργασία αυτή θα αναλυθούν διδακτικές μέθοδοι και πρακτικές που χρησιμοποιήθηκαν και θα περιγράψει το θεωρητικό πλαίσιο που διαμορφώθηκε τον 20ο αιώνα και οι σύγχρονες διδακτικές θεωρήσεις του. Υπό το πρίσμα αυτό θα παρουσιαστούν και οι νέες μέθοδοι που υιοθετούνται από τους εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αλλά και η παρουσίαση εναλλακτικών και καινοτόμων μεθόδων που βασίζονται στα ενδιαφέροντα, στις εμπειρίες και στις ανάγκες των μαθητών.

Στη παρούσα εργασία, σκοπός είναι να διερευνηθεί κατά πόσο μπορούν οι στόχοι του μαθήματος να επιτευχθούν εφαρμόζοντας παλαιότερες και σύγχρονες μεθόδους, σε μια προσπάθεια να παρουσιαστούν τα σημεία αυτών των μεθόδων τα οποία είναι πιο ισχυρά αλλά και τα αρνητικά που πρέπει να αποφευχθούν προκειμένου να υπάρξει ένα άρτιο αποτέλεσμα διδασκαλίας και αφομοίωσης γνώσης από τους μαθητές. Ειδικότερα, γίνεται προσπάθεια να προβληθούν οι μέθοδοι εκείνες, οι οποίες επιδρούν θετικά στους μαθητές, προτρέποντάς τους να αντιλαμβάνονται την αρχαία ελληνική γραμματεία ως πηγή αξιών, συναισθημάτων και ιδεών και ως ερέθισμα για την συσχέτιση θεμάτων του αρχαίου παρελθόντος με την σύγχρονη καθημερινότητα.

Προκειμένου να αποτιμηθεί η αποτελεσματικότητα των μεθόδων αυτών, πρέπει να εξεταστεί εάν μπορούν οι μαθητές να συνάψουν μια διαλεκτική σχέση με τον αρχαίο κόσμο, εάν υπάρχει η δυνατότητα ανατροπής «παρωχημένων» διδακτικών προσεγγίσεων, η προώθηση πολλαπλών και αν οι μαθητές μπορούν να οδηγηθούν σε υποκειμενικές ερμηνείες των αρχαίων κειμένων αλλά και κατά πόσο μπορεί το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών να συνεισφέρει στη συγκρότηση της υποκειμενικότητας των μελλοντικών ακαδημαϊκών πολιτών καθώς και στην απόκτηση σχετικών δεξιοτήτων τους.

Η παρούσα εργασία θα δώσει έμφαση στην παιδαγωγική αξία, αναγκαιότητα αλλά και χρησιμότητα της ενσωμάτωσης διάφορων εποπτικών μέσων αλλά κυρίως των Τεχνολογιών των Πληροφοριών και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών (Μασούρου, 2015). Αναμένεται μέσα από τα αποτελέσματα της εν λόγω βιβλιογραφικής ανασκόπησης να προκύψει ότι οι ΤΠΕ βοηθούν σημαντικά στη δημιουργία ενός πιο ελκυστικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, το οποίο βοηθά τον μαθητή ευεργετικά να χτίσει μια σχέση με τον πολιτισμό της ελληνικής αρχαιότητας, όπως αποτυπώνεται στα γραπτά κείμενα του ένδοξου αρχαίου κόσμου.

Τέλος, η παρούσα μελέτη αναφέρει και αναλύει τις διάφορες απόψεις και τη στάση των φιλολόγων για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών. Από την παρουσίαση της σύγχρονης προσέγγισης στη διδασκαλία του μαθήματος γίνεται κατανοητό ότι ο ρόλος των εκπαιδευτικών δεν περιορίζεται στη μετάδοση γνώσεων αρχαιογνωσίας, αλλά επεκτείνεται στην προσαρμογή στα ενδιαφέροντα και τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών, την ανάδειξη της παιδευτικής αξίας του μαθήματος, τη δημιουργία ενδιαφέροντος για την επαφή με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και, το σημαντικότερο, την ανάδειξη της διαχρονικής αξίας της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Επιπλέον, η μελέτη αναφέρει ότι η

διδασκαλία του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών πραγματοποιείται σε πολλές χώρες του εξωτερικού (όπως ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, χώρες της Κεντρικής Ευρώπης κ.λπ.), γεγονός που καταδεικνύει τη σπουδαιότητα του αντικειμένου των Αρχαίων Ελληνικών και τη διαχρονική του αξία, καθώς και την αδιαμφισβήτητη επιρροή των μεγάλων κλασικών συγγραφέων της αρχαιότητας σε παγκόσμιο επίπεδο (Γάκης, 2014).

Κεφάλαιο 1

1.1. Εισαγωγή

Οι πρακτικές διδασκαλίας του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Γυμνάσιο αποτελεί αντικείμενο προβληματισμού για τους γλωσσολόγους, τους φιλόλογους, τους ειδικούς της Παιδαγωγικής και για τους εκπαιδευτικούς που καλούνται να διδάξουν το μάθημα στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Οι απόψεις που έχουν εκφραστεί σχετικά με την χρησιμότητα της διδασκαλίας του αντικειμένου και την προσφορά τους εν γένει στους μαθητές, αλλά και στην καλύτερη κατανόηση και πρόσληψη της Νέας Ελληνικής. Η θέση της πολιτείας για παράδειγμα έχει εκφραστεί μέσω των συνεχών εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων που αντανακλώνται στα Αναλυτικά Προγράμματα. Στην παρούσα εργασία θα επιχειρηθεί μια παρουσίαση κάποιων διδακτικών μεθόδων που χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών.

Η ύπαρξη πολλών και διαφορετικών μεθόδων σχετίζεται με την πρόθεση ανεύρεσης της καλύτερης, αποδοτικότερης και πιο περιεκτικής παιδαγωγικά μεθόδου, αλλά και με τη γενικότερη απογοήτευση που συνοδεύει το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών τόσο από την πλευρά των μαθητών, όσο και από αυτήν των εκπαιδευτικών που πολύ συχνά μιλούν για μαθητές που στην πλειονότητά τους δεν ενδιαφέρονται για το γνωστικό αντικείμενο των Αρχαίων Ελληνικών. Οι βελτιώσεις των διδακτικών προσεγγίσεων βασίζονται στα σύγχρονα συμπεράσματα των κλάδων της Γλωσσολογίας και της Διδακτικής.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται διάφορες εκπαιδευτικές πρακτικές για τη διδασκαλία του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών με βάση τα σύγχρονα επιτεύγματα των συγγενών κλάδων της Παιδαγωγικής, της Διδακτικής και της Γλωσσολογίας. Βασικός στόχος των προσεγγίσεων διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών στο σύγχρονο σχολείο είναι η ανάδειξη της διαχρονικής αξίας της αρχαίας ελληνικής, η οποία μόνο ευεργετικά μπορεί να λειτουργήσει στην πορεία γραμματισμού των μαθητών καθώς ενισχύει όχι μόνο την γνωστική ανάπτυξη των μαθητών αλλά ενεργοποιεί την κριτική σκέψη μέσα από τις διαθεματικές διδακτικές προσεγγίσεις και την ανάδειξη της διακειμενικότητας. Γι' αυτό το σκοπό προτείνεται μια ολιστική διαθεματική προσέγγιση που θα περιλαμβάνει κείμενα αντιπροσωπευτικά όλων των εποχών και των φάσεων της ελληνικής γλώσσας, προκειμένου να αναδείξουν τον πολιτισμό και τις αξίες του παρελθόντος το οποίο «συνομιλεί» δημιουργικά με την καθημερινότητα, κάνοντας τους μαθητές κοινωνούς της αρχαίας ελληνικής σκέψης.

Αρχικά θα παρουσιαστεί η θέση των Αρχαίων Ελληνικών στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του σχολείου και θα γίνει μια σύντομη παρουσίαση της ιστορικής εξέλιξης του εν λόγω μαθήματος. Στο επόμενο κεφάλαιο, θα παρουσιαστούν οι θέσεις αυτών που είναι υπέρ και κατά για την διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και θα διερευνηθεί η σημασία της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών. Επίσης, από κριτική σκοπιά θα γίνει αναφορά στις απόψεις εκπαιδευτικών και μαθητών για την χρησιμότητα των αρχαίων ελληνικών μέσα από εμπειρικές μελέτες που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί. Στη συνέχεια παρουσιάζεται η διδακτική μεθοδολογία και συγκεκριμένα η θεωρία του Claparède, η θεωρία της Κριτικής Παιδαγωγικής καθώς και του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού με στόχο την ανάδειξη των στοιχείων των εν λόγω θεωριών που μπορεί να αξιοποιηθούν από τη σύγχρονη Διδακτική των Αρχαίων Ελληνικών. Στη συνέχεια αναφορά γίνεται στις γενικές αρχές οργάνωσης και μεθόδου διδασκαλίας. Το κύριο τμήμα της εργασίας εξετάζει τη διδακτική των Αρχαίων Ελληνικών, παρουσιάζοντας προτάσεις μελέτης διδασκαλίας τους ως μάθημα γλώσσας, λογοτεχνίας και πολιτισμού. Σε κάθε μια από τις κατηγορίες παρατίθενται οι διαθέσιμες μέθοδοι διδασκαλίας του γνωστικού αντικείμενου. Ακολουθεί μια πραγμάτευση της εισαγωγής και χρήσης των ΤΠΕ στο πλαίσιο της διδακτικής διαδικασίας και τέλος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της μελέτης παρουσιάζοντας την ολιστική θεώρηση που πρέπει να εφαρμόζεται στο σύγχρονο σχολείο.

Κεφάλαιο 2

2.1. Η θέση των αρχαίων στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του σύγχρονου σχολείου. Σύντομη Ιστορική εξέλιξη

Η διδασκαλία της ΑΕ αποτελεί αντικείμενο πολλών αμφιλεγόμενων συζητήσεων και συνέβαλε στην ανάπτυξη μιας κινδυνολογίας, που επηρέασε όχι μόνο την εκπαιδευτική κοινότητα αλλά και ολόκληρη την ελληνική κοινωνία, καθώς είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την εθνική ταυτότητα (Mackridge, 2013). Πολιτικοί και ιδεολογικοί παράγοντες επηρέασαν στην στοχοθεσία του μαθήματος στο σχολικό πλαίσιο.

Σύμφωνα με τον Βαρμάζη (2007), τα αρχαία ελληνικά αποτελούν ένα από τα πιο σημαντικά μαθήματα με μακρόχρονη ιστορική παράδοση στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος, καθώς ήταν η βάση της εκπαίδευσης σε όλα τα σχολεία της ελληνικής επικράτειας και ακόμα και σε εκείνα που λειτούργησαν κατά την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Από την ίδρυση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, το μάθημα των αρχαίων ελληνικών κατείχε σημαντική θέση στο πλαίσιο της εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη (2011), με την ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους, ένα από τα θέματα που διχάζουν την κοινή γνώμη είναι η επιλογή της κατάλληλης γλωσσικής μορφής για την επίσημη γλώσσα του έθνους. Τρεις γλωσσικές μορφές ήταν οι επικρατέστερες, ο αρχαϊσμός, η καθαρεύουσα και ο δημοτικισμός. Αρχικά προτιμήθηκε ο αρχαϊσμός, καθαρά για λόγους δημιουργίας εθνικής συνείδησης. Στα τέλη του 19ου αιώνα, επικράτησε ως επίσημη γλώσσα στο σχολείο μια τεχνητή γλώσσα που ήταν πολύ κοντά στα αρχαία, η καθαρεύουσα. Έτσι, από το 1836 έως το 1931, το εκπαιδευτικό σύστημα υιοθέτησε έναν «αρχαιογνωστικό προσανατολισμό», δίνοντας έμφαση στο μάθημα των αρχαίων ελληνικών από το πρωτότυπο, ενώ παράλληλα είχε μπει ήδη στην άκρη η διδασκαλία των νέων ελληνικών. Ο διαχωρισμός μεταξύ αρχαίων και νέων ελληνικών, ο οποίος αποτυπώνεται γλωσσολογικά με τους όρους «αρχαία ελληνικά» και «νέα ελληνικά», εμφανίστηκε για πρώτη φορά το 1897, αφού μέχρι τότε ο όρος «ελληνικά» χρησιμοποιούνταν αποκλειστικά για να αναφερθούν στα αρχαία. Ο αρχαϊκός χαρακτήρας της ελληνικής εκπαίδευσης άρχισε να αμφισβητείται από τον δημοτικισμό προς το τέλος του 19ου αιώνα και έγινε αντικείμενο κινήματος.

Έναν αιώνα αργότερα, κατά τον 20ο αιώνα «το γλωσσικό παίρνει το χαρακτήρα πολιτικού-κοινωνικοϊδεολογικού καθαρώς ζητήματος» (Μπαμπινιώτης, 2011), καθώς η γλώσσα διδασκαλίας του σχολείου θα καθοριστεί με βάση πολιτικοκοινωνικές αντιλήψεις

και πιο συγκεκριμένα βάση των αντιλήψεων της ισχύουσας κάθε φορά κυβέρνησης. Αυτό πρακτικά μεταφράζεται πως σε φιλελεύθερες κυβερνήσεις στο προσκήνιο εδράζει η δημοτική ενώ σε πιο συντηρητικές κυβερνήσεις επικρατεί η καθαρεύουσα. Όπως αναφέρει ο Μπαμπινιώτης (2011), μέχρι το 1964 που το Γυμνάσιο ήταν εξαετές, η γλωσσική εκπαίδευση βασιζόταν στη διδασκαλία της καθαρεύουσας και της αρχαίας ελληνικής, ενώ η διδασκαλία της δημοτικής συνοψιζόταν μόνο σε δύο ώρες ανά την εβδομάδα. Επίσης η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών εστίαζε στην εκμάθηση των γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Συχνό ήταν μάλιστα το φαινόμενο να μειώνονται ώρες διδασκαλίας από τα νέα ελληνικά για να διδαχθούν τα αρχαία ελληνικά (Σπυρόπουλος, 1992). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Τσουκαλάς (1977) μέχρι το 1964 «τα αρχαία ελληνικά διδάχθηκαν ως υποκατάστατο της ζωντανής γλώσσας και έτσι περιθωριοποιήθηκε το μάθημα των Νεοελληνικών Αναγνωσμάτων». Ορόσημο για τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών ήταν η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964, κατά την οποία, στην διάρκεια της θητείας της φιλελεύθερης κυβέρνησης του Παπανδρέου, η δημοτική γλώσσα επανήλθε μετά από 22 ολόκληρα χρόνια (Μπαμπινιώτης, 2011). Σύμφωνα με αυτήν τη μεταρρύθμιση, η διδασκαλία της δημοτικής γλώσσας καθορίστηκε ως υποχρεωτική σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης (δημοτικό σχολείο, γυμνάσιο, λύκειο), ενώ η διδασκαλία της καθαρεύουσας περιορίστηκε στις τελευταίες δύο τάξεις του δημοτικού σχολείου, καθώς και στο γυμνάσιο και στο λύκειο (Σπυρόπουλος, 1992). Αυτή η κατάσταση δεν κράτησε για πολύ, καθώς το δικτατορικό καθεστώς (1967-1974) επέβαλε την επαναφορά της καθαρεύουσας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Συνεπώς, μέχρι την έναρξη της μεταπολίτευσης το 1976, όπου η δημοτική γλώσσα ορίστηκε ως η επίσημη γλώσσα της εκπαίδευσης, η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών κατείχε σημαντικό μέρος του σχολικού προγράμματος. Τέλος, όλη αυτή η γλωσσική διαμάχη, σύμφωνα με την Φραγκουδάκη (1999) απασχόλησε το ελληνικό έθνος για ενάμιση περίπου αιώνα, και επηρέασε ξεκάθαρα την πνευματική καλλιέργεια και την ανάπτυξη παιδείας του ελληνικού λαού. Την περίοδο αυτή, η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών δεν υφίσταται και η δημοτική κυριαρχεί όχι μόνο ως επίσημη γλώσσα του έθνους αλλά και στον ευρύτερο χώρο της εκπαίδευσης (Μπαμπινιώτης, 2011). Η επιλογή να καθιερωθεί η δημοτική ως η επίσημη γλώσσα του έθνους επέφερε πολλά προβλήματα και ελλείψεις, συμπεριλαμβανομένης της απουσίας ενός σύγχρονου γραμματικού, ενός σύγχρονου συντακτικού και ενός σύγχρονου λεξικού. Επιπλέον, υπήρξε έλλειψη κατάλληλων διδακτικών εγχειριδίων και κατάλληλα καταρτισμένων εκπαιδευτικών. Προς τα τέλη

του 20ου αιώνα εμφανίζεται ένα νέο πρόβλημα που έχει να κάνει με την ποιότητα της γλώσσας, το οποίο κάνει επιτακτική την ανάγκη διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών στο σχολείο, ως αντιστάθμισμα για την κινδυνολογία που διατρέχει η ελληνική γλώσσα σήμερα. Σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη (2011), η δημοτική γλώσσα είναι πλήρης και άρτια και η ποιότητά της μπορεί να βελτιωθεί μέσω της καλύτερης διδασκαλίας στο σχολείο, της επαρκούς γλωσσικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών στα πανεπιστήμια, της εκτενούς επαφής των μαθητών με παλαιότερες μορφές της ελληνικής γλώσσας, καθώς και μέσω της επαφής τους με πρότυπα κείμενα. Επίσης, προτείνει την ενίσχυση της ενημέρωσης και της ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με τη σημασία της γλώσσας. Οι απόψεις λοιπόν αυτές για κακή ποιότητα και χρήση της ελληνικής γλώσσας οδήγησαν στην επαναφορά των αρχαίων ελληνικών στο Γυμνάσιο το 1986. Έτσι από το 1988 και μετά, η επανεμφάνιση των αρχαίων ελληνικών στην εκπαίδευση αντιμετωπίστηκε θετικά και τελικά το 1991 επανήλθε το μάθημα των αρχαίων ελληνικών στο Γυμνάσιο υπό το όνομα Ελληνική γλώσσα. Άλλες ονομασίες που επικράτησαν ήταν κείμενα αρχαία, βυζαντινά και λόγια ώσπου στο τέλος επικράτησε ο τίτλος Αρχαία ελληνική γλώσσα, ο οποίος διατηρείται μέχρι και σήμερα (Μπαμπινιώτης, 2011). Ο ίδιος (2011) αναφέρει ότι η επανεμφάνιση των Αρχαίων Ελληνικών βασίστηκε στην αντίληψη ορισμένων ότι η κακή χρήση της νέας ελληνικής από τους νέους απορρέει από την κατάργηση της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών από το πρωτότυπο στο Γυμνάσιο. Βέβαια άλλοι, αναμεσά τους κι ο Κριαράς (2010) υποστηρίζουν ότι η γλωσσική ανεπάρκεια των μαθητών είχε να κάνει με την κακή διδασκαλία της νέας ελληνικής γλώσσας. Υποστηρίζει ότι η νέα ελληνική είναι η συνέχεια της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, ωστόσο κάθε μία διαθέτει τη δική της γραμματική, σύνταξη και λεξιλόγιο, και η ταυτόχρονη διδασκαλία τους θα προκαλούσε σοβαρή σύγχυση στους μαθητές. Η σημαντική θέση αυτού του μαθήματος στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο, σύμφωνα με τον Πόλκα (2001), δεν σχετίζεται μόνο με την ανωτερότητα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας σε σχέση με τη νέα ελληνική και τις άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες, αλλά και με την ανωτερότητα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Επιπλέον, πολλοί μελετητές, όπως η Ιωαννίδου-Κουτσελίνη (1997), αναφέρουν ότι η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών στοχεύει στην ενίσχυση της εκφραστικής ικανότητας των μαθητών στη νέα ελληνική και στη γνωριμία, τη μελέτη και την εκτίμηση των αξιών που εκπροσωπεί ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός. Η παρουσία αυτού του μαθήματος στο σχολικό πρόγραμμα υποδεικνύει την εξέχουσα σημασία του στο Αναλυτικό Πρόγραμμα της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς για

περίπου έναν αιώνα οι ώρες διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών καλύπτουν περίπου το 40% του εβδομαδιαίου χρόνου στα προγράμματα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Βαρμάζης, 2007). Κατέχουν αυτή την εξέχουσα θέση στο εκπαιδευτικό σύστημα διότι, σύμφωνα με τον Σπανό (2004), το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών υπήρξε το κύριο κριτήριο της μόρφωσης κατά τη μεγαλύτερη διάρκεια της ιστορικής του διαδρομής στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

2.2. Νέο πρόγραμμα σπουδών των Αρχαίων Ελληνικών

Πλέον, το νέο πρόγραμμα σπουδών της Αρχαίας Ελληνικής στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση -το οποίο τέθηκε σε ισχύ το 2023- αναφέρει μια πληθώρα εκπαιδευτικών στόχων όπως να υποστηρίζεται η ελληνική γλώσσα στην ενιαία της μορφή, να προβάλλονται συμπεριφορές και ενέργειες ανθρώπων σε ποικίλες καταστάσεις που θα λειτουργούν με παραδειγματικό τρόπο για τους μαθητές, να διδάσκονται τα κείμενα με στόχο την αξιοποίησή τους ώστε να οικειοποιηθούν οι μαθητές στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού, κ.ά. (ΙΕΠ, 2022).

2.2.1. Σκοποθεσία

Πιο συγκεκριμένα, η σκοποθεσία αφορά σε πολιτιστικούς, γλωσσικούς, ανθρωπογνωστικούς και ειδολογικούς σκοπούς που θέλουν να δώσουν έμφαση -μεταξύ άλλων- στον άνθρωπο και την δράση του, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων των μαθητών και στην ανάδειξη της καλλιέργειας και της ενιαίας φύσης του γλωσσικού αισθήματος των μαθητών. Τέλος, τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα της διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής βάσει του νέου προγράμματος σπουδών έχουν να κάνουν με τη δυνατότητα μελέτης της ΑΕ και την κατανόηση της κεντρικής δομής από τους μαθητές, την κατανόηση της πορείας αρχαίας ελληνικής – νέας ελληνικής και αντίστροφα, τη διαχείριση του εκπαιδευτικού υλικού ώστε να επιλέξουν τα κατάλληλα δεδομένα για την κατανόηση των ερμηνευτικών προεκτάσεων του κειμένου και την μετατροπή γνώσης σε μεταγνώση που θα τους ωφελήσει στο γενικότερο πλαίσιο της εκπαιδευτικής τους πορείας (ΙΕΠ, 2022).

2.2.2. Επιδιωκόμενα αποτελέσματα

Τα επιθυμητά αποτελέσματα από την εφαρμογή της άνωθεν σκοποθεσίας είναι οι μαθητές να προσεγγίζουν νοηματικά τα κείμενα και να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν την

βασική τους δομή που είναι βασισμένη στους άξονες «πρόσωπα» – «τόπος» – «χρόνος» – «αιτία» – «αποτέλεσμα». Κατά τη διάρκεια της μελέτης τους, να μπορούν παράλληλα να αναλύσουν, να εξηγήσουν, να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν το αρχαιοελληνικό κείμενο. Ένα άλλο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα είναι οι μαθητές να προσεγγίζουν το κείμενο και με βάση την μορφή του και με βάση το περιεχόμενό του και να μην στέκονται σε κανόνες γραμματικής και συντακτικού παρά μόνο να τους ανακαλούν για να κατανοήσουν το κείμενο πιο εύκολα. Επίσης σημαντικό είναι οι μαθητές να συσχετίζουν τις συντακτικές, σημασιολογικές και γραμματικές αντιστοιχίες της αρχαίας ελληνικής γλώσσας με εκείνες της νέας ελληνικής ώστε να βλέπουν πως η νέα ελληνική γλώσσα αποτελεί συνέχεια της αρχαίας. Επιπροσθέτως, οι μαθητές θα εκπαιδευτούν με αυτό τον τρόπο να χρησιμοποιούν ορθά τόσο τον γραπτό όσο και τον προφορικό λόγο της ελληνικής γλώσσας. Σημαντικό είναι μάλιστα το γεγονός ότι θα μπορούν να μετατρέπουν τη γνώση σε μεταγνώση αξιοποιώντας τις γνώσεις τους από το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας σε άλλα μαθήματα και τέλος να είναι σε θέση να καλλιεργήσουν πολυγραμματισμούς, όπως η κριτική ανάγνωση των κειμένων, η χρήση νέων τεχνολογιών, η ευαισθητοποίηση σε διεθνή θέματα, η εκτίμηση του θεάτρου και της τέχνης γενικότερα.

2.2.3. Περιεχόμενο – Θεματικά Πεδία

Όσον αφορά την Αρχαία Ελληνική Γλώσσα στην Α΄ Γυμνασίου και Β΄ Γυμνασίου τα κείμενα προέρχονται από το Ανθολόγιο κειμένων και στην Γ΄ Γυμνασίου Πλουτάρχου, «Παράλληλοι Βίοι: Αλέξανδρος».

Τα κείμενα μελετώνται σε τέσσερα θεματικά πεδία με επιμέρους θεματικές ενότητες. Το πρώτο θεματικό πεδίο αφορά το κείμενο και περιεχόμενο και εξετάζονται η ταυτότητα και τα χαρακτηριστικά του κειμένου αλλά και ο χώρος και ο χρόνος ένταξης του κειμένου. Το δεύτερο θεματικό πεδίο αφορά το κείμενο ως περιεχόμενο κι εξετάζονται πραγματολογικά, πολιτισμικά, ηθικά, νοηματικά και αισθητικά στοιχεία του. Το τρίτο θεματικό πεδίο προσεγγίζει το κείμενο ως μορφή και δίνεται έμφαση στο λεξιλόγιο του κειμένου, στα μορφολογικά χαρακτηριστικά των λέξεων, στα γραμματικά αλλά και συντακτικά φαινόμενα. Τέλος, το τέταρτο θεματικό πεδίο εκλαμβάνει το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου και εστιάζει στην απόδοση του αρχαιοελληνικού κειμένου στην νέα ελληνική γλώσσα, στην προσέγγισή του μέσω της πολυτροπικότητας, στην διαθεματική προσέγγιση και στην δημιουργία σύγχρονων γραμματισμών.

Όσον αφορά το μάθημα των αρχαίων ελληνικών κειμένων από μετάφραση στην Α' και Β' Γυμνασίου διδάσκονται τα Ομηρικά Έπη της Οδύσσειας και της Ιλιάδας αντιστοίχως ενώ στη Γ' Γυμνασίου διδάσκεται από Ευριπίδη «Άλκηστις» ή « Τρωάδες». Το κείμενο μελετάται κι εδώ ακριβώς στα ίδια τέσσερα θεματικά πεδία που αναφέρθηκαν και παραπάνω. Πιο συγκεκριμένα, η μελέτη εστιάζει στο κείμενο και στο περικείμενο, στο κείμενο ως περιεχόμενο, στο κείμενο ως μορφή και τέλος στο κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου (ΙΕΠ,2022).

2.2.4. Διδακτική πλαισίωση / Σχεδιασμός μάθησης

Η διδακτική των αρχαίων ελληνικών κειμένων είτε από το πρωτότυπο είτε από μετάφραση θα έπρεπε να έγκειται στην Λειτουργική Διδακτική, σύμφωνα με την οποία εκπαιδευτικός και μαθητής συνεργάζονται για να προσεγγίσουν από κοινού την γνώση και δεν περιορίζονται στην στείρα αναμετάδοση γνώσεων ή στην παθητική αποστήθιση γνώσεων. Ο εκπαιδευτικός είναι αυτός που καθοδηγεί τον μαθητή μέσω του ορθού παιδαγωγικά και διδακτικά διαλόγου να προσεγγίσει ενεργητικά την γνώση, βοηθώντας τον να υιοθετήσει τεχνικές ατομικής ή συλλογικής ενεργοποίησης και διαθεματικές διασυνδέσεις. Κύριος στόχος από αυτή την γόνιμη συνεργασία, είμαι μελλοντικά να εδραιωθεί η κοινωνική αποτελεσματικότητα των μελλοντικών πολιτών.

Το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Γυμνάσιο ακολουθεί τις γενικές αρχές και τεχνικές διδασκαλίας και μάθησης:

- Υποστήριξη της ενιαίας μορφής της ελληνικής γλώσσας.
- Δεν εφαρμόζεται μόνο μία μέθοδος διδασκαλίας αλλά μπορούν να συνδυαστούν ορισμένες
- Συνδυασμός παροχής πληροφοριών και καλλιέργειας δεξιοτήτων
- Η αξιοποίηση αρχαιοελληνικών κειμένων είτε από πρωτότυπο είτε από μετάφραση δείχνει την ενιαία μορφή της γλώσσας και δεν αποτελεί λόγο διάκρισης του μαθήματος σε δύο διαφορετικά και διακριτά πεδία αναφοράς.
- Η ανάγνωση των κειμένων είναι ιδιαίτερα σημαντική για την επαφή και κατανόηση του κειμένου από τους μαθητές. Για το πρωτότυπο κείμενο προτείνεται η «κατά σύνταξη» ανάγνωση, όπου ο εκπαιδευτικός βοηθάει στην κατανόηση των νοημάτων και των σχέσεων που συνδέουν τις λέξεις. Η πρώτη ανάγνωση

του κειμένου από μετάφραση καλό είναι να γίνεται από τον εκπαιδευτικό, με δραματικό πάντοτε τρόπο, ενώ η ενδιάμεση ή/και τελευταία ανάγνωση να ανατίθενται στους μαθητές ώστε να κατανοούν πλήρως το κείμενο.

- Η απόδοση των αρχαιοελληνικών κειμένων στα νέα ελληνικά παίζει ρόλο υποστηρικτικό κι όχι αυτοσκοπό της διδασκαλίας τους.
- Ολιστική και κειμενοκεντρική προσέγγιση των κειμένων, δίνοντας βάση τόσο στη μορφή όσο και στο περιεχόμενό τους.
- Σύγχρονες τεχνικές διδασκαλίας: χρήση νέων τεχνολογιών, συνεργατική μάθηση, διεπιστημονικές προσεγγίσεις
- Εμπλουτισμένη Διδασκαλία (παράλληλα κείμενα, πηγές, ψηφιακά μέσα, εποπτικό υλικό, κ.ά)
- Η προσέγγιση των κειμένων ενέχει την ανάλυση του, την επεξεργασία του, την κατανόησή του και τέλος την ερμηνεία του.
- Αναφορά στο χωροχρονικό πλαίσιο παραγωγής των αρχαιοελληνικών κειμένων
- Τήρηση της βιωματικότητας και της επικαιρότητας μέσα από τις συνδέσεις των γνώσεων με την πραγματικότητα την οποία βιώνουν οι μαθητές (ΙΕΠ ,2022).

2.2.5. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση του μαθητή προκειμένου να διερευνηθεί εάν έχουν επιτευχθεί οι επιδιωκόμενοι στόχοι, είναι μια διαδικασία πολυπαραγοντική.

Οι καινοτόμες προτάσεις του παρόντος Προγράμματος Σπουδών του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Γυμνάσιο για την αξιολόγηση του μαθητή αφορούν:

– Την «αυθεντική αξιολόγηση» του μαθητή αλλά και την αξιολόγηση της «διαδικασίας εκτέλεσης έργου» εκ μέρους του. Ο μαθητής δεν θα εξεταστεί στην στείρα απόκτηση γνώσεων αλλά με αφορμή την πραγματικότητα κατά πόσο μπορεί να συσχετίσει τις γνώσεις που αναφέρονται στο παρελθόν με το παρόν. Βασικά ζητούμενα του πλαισίου της αξιολόγησης των εν λόγω μαθημάτων στο Γυμνάσιο είναι:

- η κατάλληλη επιλογή ασκήσεων και εργασιών, οι οποίες οδηγούν στην διαμόρφωση κριτικής σκέψης, προκειμένου ο μαθητής να είναι σε θέση να εφαρμόσει

τις γνώσεις που αποκτήθηκαν στο σχολείο σε πραγματικά γεγονότα της καθημερινότητάς του.

- η αποφυγή της απλής καταγραφής και παρουσίασης της πληροφορίας.
 - η αναζήτηση των αιτιακών σχέσεων των παρεχόμενων γνώσεων, η εξέτασή τους και η ερμηνεία τους.
 - η πορεία που ακολούθησε ο μαθητής μέχρι την αποκτηθείσα γνώση
 - η καλλιέργεια μεταγνωστικών δεξιοτήτων, με την βοήθεια των οποίων ο μαθητής αναπροσαρμόζει συνεχώς τις διαδικασίες μάθησης.
- Τις δημιουργικές εργασίες, οι οποίες:
- Ο εκπαιδευτικός με βάση τα ενδιαφέροντα των μαθητών αλλά και τις μαθησιακές τους ανάγκες προσδιορίζει το περιεχόμενό τους.
 - Καλλιεργούν την κριτική σκέψη και την ικανότητα σύνθεσης του μαθητή αφού δεν περιορίζονται στην στείρα αναπαραγωγή πληροφοριών.
 - Προωθούν την συνεργασία των μαθητών αφού έχοντας ολοκληρώσει την επαγωγική τους έρευνα καλούνται ομαδικά να παρουσιάσουν την εργασία τους.
- Οι βασικές τεχνικές αξιολόγησης του μαθητή οι οποίες προτείνονται, από το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Γυμνάσιο, είναι:
- A. Διάφοροι τύποι δραστηριοτήτων κλιμακούμενης δυσκολίας όπως για παράδειγμα και ασκήσεις σύγκρισης, περίληψης, εξήγησης, διατύπωσης κρίσεων, αναλύσεων και αξιολογήσεων, δημιουργικότητας, συλλογής και οργάνωσης δεδομένων, διατύπωσης υποθέσεων, εφαρμογής κανόνων και αρχών σε νέες καταστάσεις, διερευνητικές εργασίες, διατύπωσης παραγωγικών και επαγωγικών συλλογισμών, διόρθωσης του λάθους, συμπλήρωσης κενών.
- B. Καινοτόμοι τρόποι αξιολόγησης, όπως ο Φάκελος επιτευγμάτων μαθητή (portfolio), είτε στην έντυπη ή ηλεκτρονική του μορφή (e-portfolio), η ενεργός συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία κ.ά. (ΙΕΠ,2022)

Κεφάλαιο 3

3.1. Θέσεις και αντι-θέσεις για τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Σε αυτή την ενότητα θα γίνει παρουσίαση των απόψεων τόσο των υποστηρικτών της χρησιμότητας των αρχαίων ελληνικών όσο και εκείνων που θεωρούν ότι δεν είναι απαραίτητο να διδάσκονται ως υποχρεωτικό μάθημα στην εκπαίδευση. Το θέμα της χρησιμότητας των αρχαίων ελληνικών έχει προκαλέσει συζητήσεις για πολλά χρόνια στον εκπαιδευτικό χώρο και συνεχίζει να αποτελεί αντικείμενο διαμάχης. Το ζήτημα αναζωπυρώθηκε έντονα στις αρχές της δεκαετίας του 1990, συγκεκριμένα το 1992, όταν η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών επανήλθε στο πρόγραμμα σπουδών (Βαρμάζης, 1999). Τότε δημιουργήθηκαν δύο αντίπαλες πλευρές: εκείνοι που υποστηρίζουν τα αρχαία ελληνικά και εκείνοι που διαφωνούν με την επαναφορά τους. Σύμφωνα με τον Κατσιμάνη (1992), ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90, οι αντίπαλοι της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών στο Γυμνάσιο υποστήριζαν ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα βρίσκεται σε παρακμή και ότι η επανεισαγωγή των αρχαίων ελληνικών ενδέχεται να είναι μια προσπάθεια να καλυφθούν οι συνολικές δυσλειτουργίες του εκπαιδευτικού συστήματος. Μάλιστα βασίζουν τα επιχειρήματά τους κατά της επανεμφάνισης των αρχαίων στο εκπαιδευτικό σύστημα, στο γεγονός ότι οι μαθητές μέσω της διδασκαλίας των αρχαίων δεν χρησιμοποιούν ορθότερα τη νέα ελληνική γλώσσα, κάτι που επιβεβαιώνεται και μέσω μελετών και ερευνών. Στη συνέχεια προβάλλουν σαν επιχείρημα επαναφοράς της αρχαίας ελληνικής τη δυσκολία που ενέχει σε σχέση με την μορφή αλλά και την διδασκαλία της.

Άλλο ένα επιχείρημα κατά της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών είναι πως σύμφωνα με την επιστήμη της γλωσσολογίας, μια γλώσσα μπορεί να εξεταστεί και να μελετηθεί μόνο υπό το πρίσμα της σύγχρονης μορφής της, οπότε μια διαχρονική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας θα υπονόμει τη διδασκαλία της νέας ελληνικής (Κατσιμάνης, 1992). Μάλιστα ο Κατσιμάνης(1992) αντιπροτείνει να καλυφθούν τα οποιαδήποτε γλωσσικά κενά μέσω της επαφής τους με προγενέστερες μορφές της γλώσσας κυρίως μέσω της διδασκαλίας της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας.

Το κύριο επιχείρημα κατά της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών είναι ότι αυτή θεωρείται οπισθοδρομική, καθώς το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να καλύψει πιο σύγχρονες ανάγκες και ελλείψεις. Από την άλλη πλευρά, οι υποστηρικτές της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών υποστηρίζουν ότι αυτή βοηθά τους μαθητές να χρησιμοποιούν πιο

σωστά τη νέα ελληνική γλώσσα. Επίσης, επικρατεί η άποψη ότι η ελληνική γλώσσα έχει ιστορική συνέχεια, οπότε η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής οδηγεί σε καλύτερη γνώση της νέας ελληνικής (Καραδήμας, 2016).

Επιπλέον, οι ενθουσιώδεις υποστηρικτές της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών πιστεύουν ότι αυτή μπορεί να αντιμετωπίσει την τάση προς τη ξενομανία και τη χρήση των greeklish. Σύμφωνα με τον Παπακωνσταντίνου (2015), η ελληνική γλώσσα «συρρικνώνεται επικίνδυνα» και οι νέοι σήμερα έχουν περιορισμένο λεξιλόγιο και γλωσσική ικανότητα, πράγμα που οδηγεί σε «πνευματική ένδεια». Ως λύση σε αυτό το πρόβλημα, πολλοί προτείνουν τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, η οποία θα διατηρήσει τους νέους συνδεδεμένους με την «πρότυπη» και «καθαρή» γλώσσα του έθνους τους.

Ένα άλλο επιχείρημα των υπερασπιστών της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών είναι ότι το μάθημα αυτό καλλιεργεί το πνεύμα των μαθητών και συμβάλλει στην ηθική τους ανάπτυξη, καθώς τους φέρνει σε επαφή με κείμενα σημαντικού πολιτισμικού περιεχομένου και αξιών. Ο Παπακωνσταντίνου (2015) προσθέτει ότι τα αρχαία ελληνικά κείμενα στοχεύουν στην όξυνση του πνεύματος και της σκέψης. Ενδιαφέρον έχει επίσης το επιχείρημα ότι, από τη στιγμή που τα αρχαία ελληνικά διδάσκονται σε άλλες χώρες, δεν είναι δυνατόν να μην έχουν θέση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Τέλος, μια πιο ουδέτερη άποψη, όπως αναφέρεται σε άρθρο του Καραδήμα (2016), υποστηρίζει ότι αντί να γίνονται συζητήσεις και διαμάχες περί της κατάργησης ή μη του μαθήματος, η εκπαιδευτική κοινότητα θα έπρεπε να εστιάζει στη βελτίωση της διδασκαλίας του. Με αυτήν την άποψη συμφωνεί και ο Σαχπεκίδης (2016), ο οποίος υποστηρίζει τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών, αλλά με πιο βελτιωμένο τρόπο που να ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα των μαθητών..

3.2. Η σημασία της διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας

Οι υποστηρικτές του εξοβελισμού της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών από την εκπαίδευση εν γένει, βασίζουν το σκεπτικό τους στο ότι η ελληνική γλώσσα ήταν η γλώσσα μιας μικρής χώρας που είχε πάψει να είναι ανεξάρτητη πολύ πριν την χριστιανική εποχή. Επομένως, σε ποιόν και πως θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν τέτοιου είδους γνώσεις σε μια εποχή που η τεχνολογία καλπάζει. Όπως χαρακτηριστικά το θέτει η κορυφαία αρχαιοελληνίστρια Jacqueline de Romilly δεν υπάρχει μεγαλύτερο ατόπημα από αυτό. Η ιδιαιτερότητα της ελληνικής γλώσσα είναι ότι δεν έπαυσε ποτέ από την απώτατη αρχαιότητα

και έπειτα να διαδίδεται με ποικίλους τρόπους ανά τον κόσμο, ενώ ταυτόχρονα δεν επέβαλε καμία πολιτική αρχή (Romilly, 2009, 13-14). Οι λόγοι της αναγκαιότητας για την διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας είναι πάρα πολλοί. Θα ήταν βέβαια παράλειψη αν δεν αναφέραμε το κύριο χαρακτηριστικό της ελληνικής που δεν είναι άλλο από την αδιάκοπη συνέχεια, η οποία μάλιστα αναδείχθηκε και τονίστηκε από κορυφαίους ποιητές, ακαδημαϊκούς και διανοούμενους.

Ο ενιαίος χαρακτήρας της ελληνικής γλώσσας αποδεικνύεται από την ύπαρξη συγκεκριμένων χαρακτηριστικών, όπως τη ετυμολογική συνέπεια και συνέχεια του λεξιλογίου της, η διαχρονική ομοιομορφία της γραφής της και η δομική συνοχή της. Αυτός είναι και ο λόγος των ομοιοτήτων σε επίπεδο λεξιλογίου, γραμματικής μορφολογίας και συντακτικής δομής, οι οποίες (δηλ. οι ομοιότητες), όπως θα επισημάνουμε στην πορεία της εργασίας μπορούν να λειτουργήσουν ως μέθοδος για την αποτελεσματική διδασκαλία και κατανόηση των αρχαίων ελληνικών από τους μαθητές.

Η κατανόηση και γνώση της αρχαίας ελληνικής πέρα από τα οφέλη σε επίπεδο γραμματισμού που αφορά και την Νέα Ελληνική, ως κώδικα επικοινωνίας, συντελεί και στην εξοικείωση με τον πολιτισμό της Αρχαίας Ελλάδας, καθώς η κάθε γλώσσα αποτελεί φορέα πολιτισμού της κοινότητας που την χρησιμοποιεί (Μπαμπινιώτης, 1999). Η γλώσσα, η μορφή και η φύση της εμπεριέχει εν σπέρματι τα διανοητικά επιτεύγματα του πολιτισμού στον οποίο αναπτύσσεται και εγγράφεται.

Σύμφωνα με τους στόχους που τίθενται από τα Προγράμματα Σπουδών (ΠΣ) για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην ανάδειξη της ουσίας του αρχαίου κόσμου με κύριο σκοπό τον «μορφωτικό-ανθρωπιστικό» του προσανατολισμό (ΥΠΕΠΘ, 2004-2007). Αυτό επιδιώκεται μέσα από την ερμηνεία των κειμένων σε συνδυασμό με τη μελέτη της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας. Αν και οι θεσμικοί στόχοι είναι οι παραπάνω και έχουν διατυπωθεί με σαφήνεια και ακρίβεια, υπάρχουν πολλοί προβληματισμοί σχετικά με την επίτευξή τους, (Βαρμάζης, 2007) αφού το μάθημα δεν έχει παύσει να δημιουργεί στους μαθητές δυσκολίες και αίσθημα απέχθειας (Γκλαβάς, 2006).

Η κατάργηση της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών από τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση έχει προκαλέσει πλήθος συζητήσεων και διαφωνιών. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 1992 προτάθηκε και εφαρμόστηκε η επιστροφή του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Γυμνάσιο με στόχο την αντιμετώπιση της λεξιπενίας και της ενίσχυση της εκμάθησης της Νέας Ελληνικής, προκαλώντας αντιδράσεις, οι οποίες συνεχίζονται μέχρι

σήμερα σε κάθε μεταρρυθμιστική πρόταση που ρίχνει το βάρος είτε στην αρχαία είτε στη νέα ελληνική. Κάθε επιχείρημα υπέρ ή κατά της κατάργησης των αρχαίων ελληνικών είναι βέβαιο ότι μπορεί να βρει τον αντίλογο του. Σε κάθε περίπτωση όμως δεν πρέπει να παραβλέπουμε και να αφήνουμε αναξιοποίητα τα επίπεδα γραμματισμού των Ελλήνων σήμερα. Τα απογοητευτικά επίπεδα γνώσεων της νέας ελληνικής, τα γραμματικο - συντακτικά λάθη, η αδυναμία έκφρασης στη μητρική που οδηγεί αναγκαστικά στη χρήση ξένων λέξεων είναι κάποιες σοβαρές ενδείξεις του προβλήματος που δυστυχώς δεν αφορά πλέον μόνο την άγνοια σχετικά με την αρχαία ελληνική γλώσσα, αλλά και τα σοβαρά προβλήματα έκφρασης και κατανόησης και στη νέα ελληνική. Αυτό και μόνο αρκεί για να δειχθεί η αναγκαιότητα της διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, η οποία μόνο θετικά οφέλη μπορεί να έχει για τη γνωστική σκευή των μαθητών.

Αν ωστόσο πρέπει να αναφέρουμε κάποια από αυτά, είναι τα ακόλουθα :

-Η διδασκαλία μιας οποιασδήποτε γλώσσας οξύνει τον νου και βελτιώνει την γενικότερη γλωσσική ικανότητα του ατόμου. Το γεγονός βέβαια ότι στην συγκεκριμένη περίπτωση έχουμε να κάνουμε με την παλαιότερη μορφή της νέας ελληνικής γλώσσας προσθέτει οφέλη στο επίπεδο της ουσιαστικής λεξιλογικής κατανόησης και των βάσεων της μορφολογίας (γραμματικής και συντακτικού) της γλώσσας.

- Σε περίπτωση που η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών γίνεται επιτυχώς με τη χρήση της κειμενοκεντρικής ή της διαθεματικής/διεπιστημονικής διδασκαλίας τότε μπορούν να επιτευχθούν οφέλη και δεξιότητες που έχουν να κάνουν με τη γνωστική ανάπτυξη των μαθητών, την εξοικείωση με κλάδους άλλων ανθρωπιστικών επιστημών όπως η Ιστορία, η Λογοτεχνία, οι Τέχνες και τέλος με την κατανόηση και γνώση του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού και των διανοητικών, επιστημονικών και καλλιτεχνικών επιτευγμάτων του.

3.3. Απόψεις εκπαιδευτικών και μαθητών για τη χρησιμότητα των αρχαίων ελληνικών: εμπειρικές μελέτες

Ελάχιστες παραμένουν οι εμπειρικές έρευνες που προσπαθούν να διερευνήσουν τις αντιλήψεις για τη χρησιμότητα του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών. Η πλειονότητά τους αφορούν κυρίως τις στάσεις των καθηγητών κι όχι τόσο των μαθητών. Μια πανελλαδική έρευνα με επικεφαλής τον Γκλαβά που πραγματοποιήθηκε με την υποστήριξη του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου(2005-2006) διερεύνησε μέσω ερωτηματολογίων τις στάσεις των φιλολόγων όσον αφορά το μάθημα των αρχαίων ελληνικών. Η μελέτη αυτή έδειξε πως

μεγάλο ποσοστό των εκπαιδευτικών θεωρούν αρκετά ωφέλιμη τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών στο Γυμνάσιο. Πιο συγκεκριμένα υποστηρίζουν πως η εκμάθηση τους οδηγεί ταυτόχρονα και σε πιο σωστή χρήση της νέας ελληνικής γλώσσας αλλά και σε μεγαλύτερη «συνειδητοποίηση της διαχρονικότητας της ελληνικής γλώσσας», δηλαδή του ενιαίου της χαρακτήρα.

Μια άλλη έρευνα, που πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου από τους Τσουρή και Ευθυμίου (2003-2004), μελέτησε τις απόψεις και τις στάσεις των μαθητών και των εκπαιδευτικών σχετικά με το μάθημα των αρχαίων ελληνικών και τον τρόπο διδασκαλίας τους στο Γυμνάσιο και το Λύκειο. Η έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η πλειοψηφία των μαθητών έχει γενικά αρνητική στάση απέναντι στο μάθημα των αρχαίων ελληνικών, κυρίως λόγω της δυσκολίας στην εκμάθηση της γραμματικής και του συντακτικού. Είναι αξιοσημείωτο ότι και οι εκπαιδευτικοί συμμαρμίζονται την άποψη των μαθητών, θεωρώντας ότι η ύλη του μαθήματος είναι δύσκολη για τον μέσο μαθητή και ότι οι περισσότεροι μαθητές δυσκολεύονται και δείχνουν μειωμένο ενδιαφέρον για τη γραμματική και το συντακτικό.

Μια άλλη έρευνα (Πραγκαστή, 2013) προσπάθησε να εξετάσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με το μάθημα των αρχαίων ελληνικών, με στόχο να διερευνήσει κατά πόσο η γνώση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας συμβάλλει στην κατανόηση της νέας ελληνικής. Το συμπέρασμα αυτής της έρευνας είναι ότι οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν την ενιαία φύση της ελληνικής γλώσσας και θεωρούν επωφελή τη διδασκαλία των αρχαίων. Πιστεύουν επίσης ότι μόνο μέσω της παράλληλης διδασκαλίας της νέας και της αρχαίας γλώσσας μπορούν οι μαθητές να αποκτήσουν γλωσσική επίγνωση. Ωστόσο, μια άλλη έρευνα της Κοντογιάννη (2016), που διερεύνησε το ίδιο θέμα μέσω ερωτηματολογίων, συμπέρανε μέσω των απόψεων των εκπαιδευτικών ότι η γλωσσική επίδοση των μαθητών δεν ευνοείται από την παράλληλη διδασκαλία της νέας και της αρχαίας γλώσσας. Επιπλέον, στην ίδια έρευνα εκφράζεται η άποψη ότι η νεοελληνική γλώσσα αρχίζει να υποβαθμίζεται, κυρίως λόγω της χρήσης greeklish και της λεξιπενίας.

Μια άλλη έρευνα εξέτασε τις αντιλήψεις εκπαιδευτικών μέσω ερωτηματολογίων για το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας και τις μεθόδους διδασκαλίας που χρησιμοποιούνται (Τσάφος, 2006). Η έρευνα επικεντρώθηκε στις απόψεις των φιλολόγων για τη φυσιολογία του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών, τη στάση των μαθητών για τα αρχαία ελληνικά, τις μεθόδους διδασκαλίας αλλά και την ετοιμότητά τους

να διδάξουν το συγκεκριμένο μάθημα. Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα υποστήριξαν την αύξηση ωρών του εν λόγω μαθήματος αναπαράγοντας στερεοτυπικές αντιλήψεις, επιβεβαίωσαν την αδιαφορία και απαρésκεια των μαθητών απέναντι στο συγκεκριμένο μάθημα κι όσον αφορά τις μεθόδους διδασκαλίας που υιοθετούν οι περισσότεροι, απέρριψαν παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας και έδειχναν να υιοθετούν μια πιο κειμενοκεντρική προσέγγιση.

Τέλος, ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απόψεις μαθητών, όπως αυτές διατυπώθηκαν για το μάθημα της έκθεσης σε Λύκειο της Δράμας, με πρωτοβουλία της Ένωσης Φιλολόγων Δράμας (2011), με το εξής θέμα έκθεσης: «Στο Γυμνάσιο διδάχτηκε την αρχαία ελληνική γλώσσα και την αρχαία ελληνική γραμματεία. Μπορείς να γράψεις ένα κείμενο και να συγκρίνεις τα δύο μαθήματα. Μπορείς να γράψεις ελεύθερα τη δική σου άποψη για να δημοσιευτεί στην εφημερίδα του σχολείου». Η πλειοψηφία των μαθητών υποστήριξε ότι η επαφή τους με τα αρχαία από πρωτότυπο είναι απογοητευτική και καθόλου ευχάριστη, ενώ πιο θετικά κι ευχάριστα είναι τα πράγματα όταν έρχονται σε επαφή με μεταφρασμένα κείμενα στην δημοτική. Δεν δίστασαν μάλιστα να αναφέρουν στην έκθεσή τους πως δεν επιθυμούν καθηγητές που είναι μονότονοι και καταπιεστικοί όταν διδάσκουν τα αρχαία ελληνικά.

Κεφάλαιο 4

4.1. Διδακτική Μεθοδολογία

Προκειμένου να μελετήσουμε τις εκπαιδευτικές πρακτικές που εφαρμόζονται για τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών πρέπει να εξετάσουμε τις νέες κατευθύνσεις της διδακτικής μεθοδολογίας, η οποία συνδέεται άμεσα σε επίπεδο εφαρμογής με τις Θεωρίες της Αγωγής και της Εκπαίδευσης στις οποίες βέβαια αντανακλώνται οι πολιτισμικές κατακτήσεις και οι κοινωνικοί κλυδωνισμοί. Συνεπώς, δεν είναι δυνατό να επιζητούμε την προσέγγιση και την περιγραφή των κατάλληλων διδακτικών μεθόδων, αν δεν λάβουμε υπόψη τις ανάγκες που αναδείχθηκαν καθώς και τις κατευθύνσεις που η μετανεωτερικότητα διαμόρφωσε στον χώρο της Εκπαίδευσης. Όπως είναι φυσικό η θεωρία της διδασκαλίας επηρεάστηκε από τα νέα κοινωνικά δεδομένα, τα οποία επίσης είχαν επίδραση στην επιστήμη της Παιδαγωγικής. Όλες αυτές οι επιδράσεις προσαρμόστηκαν στη σχολική τάξη με αποτέλεσμα να χαράξουν νέες κατευθυντήριες αναφορικά με τη διδασκαλία, την προσέγγιση της διαδικασίας δημιουργία της σχολικής γνώσης, της λειτουργίας και της επίτευξης των στόχων της σχολικής μονάδας καθώς και την παραγωγή και χρήση του κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού.

Σύμφωνα με την ανανεωμένη θεωρία της διδασκαλίας, η τελευταία νοείται ως περιγραφή τεχνικών και πρακτικών αποτελεί επίτευγμα της τελευταίας εικοσιπενταετίας, με κύριες κατευθύνσεις τις ακόλουθες : (Minder, 1999, 17)

1. Δίνεται έμφαση στον μαθητή ως ενεργό υποκείμενο της μάθησης και όχι στον δάσκαλο που την παρέχει.
2. Δίνεται έμφαση στην βαθμιαία κατασκευή των γνώσεων, την καλλιέργεια των δεξιοτήτων μέσω των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων μεταξύ των μαθητών, αλλά και μεταξύ του δασκάλου και των μαθητών.
3. Υπάρχει η τάση της κατάργησης της απόκτησης κατακερματισμένης γνώσης προερχόμενης από διαφορετικά αντικείμενα. Αντ' αυτής προτείνεται η λειτουργική και ολιστική προσέγγιση της γνώσης.
4. Επιθυμία για άνοιγμα του σχολείου στη ζωή και την κοινωνία με στόχο η σχολική μάθηση να συνδεθεί με τις βιωματικές εμπειρίες .
5. Σεβασμός στη διαφορετικότητα των προσώπων και των πολιτισμών.
6. Προώθηση της αξιοποίησης της αυτονομίας του μαθητή και της αυτοδιοίκησης της τάξης.

7. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη βαθύτερων κινήτρων σχετικά με την ευχαρίστηση που προκαλεί η ανακάλυψη και η δράση από την πλευρά των μαθητών και όχι η προσήλωση στο παραδοσιακό σύστημα πρόσληψης της γνώσης, παροχής αμοιβών και κυρώσεων.

8. Προκρίνεται η συνεργατική σχολική δουλειά και η ομαδική λειτουργία της τάξης έναντι των ατομικών εργασιών που προάγουν τον ανταγωνισμό μεταξύ των μαθητών.

9. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στη εκπαίδευση και ανάπτυξη της προσωπικότητας παρά στην αποκλειστική απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων.

Οι σύγχρονες τάσεις στη μεθοδολογία της διδασκαλίας αντανακλάται στην διδακτική του ενεργού υποκειμένου κατά την Κοσσυβάκη (2004) και τη Λειτουργική Διδακτική σύμφωνα με τον Minder. Και στις δυο περιπτώσεις η βασική ιδέα κινείται γύρω από το σκεπτικό ότι η γνώση κατασκευάζεται ενεργητικά από τον ίδιο τον μαθητή και δεν μεταδίδεται σε αυτόν παθητικά. Το νέο πλαίσιο διδασκαλίας που βασίζεται στο ανωτέρω σκεπτικό αντλεί τις θέσεις του από την θεωρία του του Claparède και από την Κριτική Παιδαγωγική.

4.2. Η θεωρία του Claparède και οι επιδράσεις της

Οι βασικές έννοιες της θεωρίας του Claparède είναι η ανάγκη και το ενδιαφέρον του μαθητή που τον προκαλεί να δράσει και να ενεργοποιηθεί. Πρόκειται σύμφωνα με τον Claparède (1964) για τους μοχλούς δραστηριότητας του νέου ανθρώπου και γι' αυτό το λόγο οι εκπαιδευτικοί και το σχολείο θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη και να αξιοποιούν τις έμφυτες τάσεις, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντά τους. Επειδή όλοι οι μαθητές δεν έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά λόγω διαφορετικών κληρονομικών καταβολών, οικογενειακής και κοινωνικής προέλευσης, το σχολείο ως θεσμικός φορέας και οι δάσκαλοι θα πρέπει να καλλιεργούν τη μοναδικότητα του κάθε μαθητή δίνοντας έμφαση στα ενδιαφέροντα, τις δεξιότητες και τα ταλέντα του (Claparède ,1953). Η πραγμάτωση αυτών των επιδιώξεων αποδίδουν το χαρακτηριστικό της λειτουργικότητας στον τύπο εκπαίδευσης που πρότεινε ο Claparède.

Η λειτουργικότητα που επιδιώκεται σε αυτό το μοντέλο συνίσταται στα εξής:

1. Ο μαθητής αποτελεί τον πυρήνα των Αναλυτικών Προγραμμάτων και των διδακτικών μεθόδων.

2. Η στόχευση των συστημάτων εκπαίδευσης δεν πρέπει να είναι η μετάδοση πλήθους ετερόκλητων πληροφοριών και γνώσεων που για τους μαθητές φαντάζουν βαρετές, ενώ ταυτόχρονα απέχουν κατά πολύ από την κοινωνική πραγματικότητα. Η στόχευση πρέπει να κινείται γύρω από την ανάπτυξη των πνευματικών και ηθικών δυνάμεων των μαθητών και την ενεργοποίηση του μαθητή προκειμένου να λαμβάνει ενεργό μέρος στη διδακτική διαδικασία. Το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να είναι σε αρμονία με την κοινωνία, να αντανακλά τις κατευθύνσεις της και να προετοιμάζει τη μελλοντική ομαλή ένταξη του σε αυτήν.

3. Είναι δεδομένο ότι εάν η γνώση που μεταφέρεται στους μαθητές απορρέει από τα ενδιαφέροντά τους θα κατακτάται με μεγαλύτερη ευκολία και ταχύτητα. Με αυτόν τον τρόπο μάθησης καλλιεργείται και η ευφυΐα των μαθητών, η οποία αποδεικνύει την επιτυχή προσαρμογή σε νέα δεδομένα, αλλά και την επίλυση προβλημάτων μέσω της σκέψης.

4. Τέλος ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην έννοια της συνεργασίας, καθώς η υλοποίηση τόσο της διδακτικής πράξης όσο και της μαθησιακής διαδικασίας προϋποθέτουν την αμοιβαία συνεργασία διδάσκοντος και διδασκόμενου. Ο διδάσκων γνωρίζει τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των μαθητών. Οφείλει λοιπόν να τα υποκινεί καθώς και να ικανοποιεί τις ανάγκες.

4.3. Η θεωρία της Κριτικής Παιδαγωγικής και οι επιδράσεις της

Το κίνημα της Κριτικής Παιδαγωγικής μαζί με την θεωρία του Claparède προσφέρουν την θεωρητική τεκμηρίωση για το νέο πλαίσιο υλοποίησης διδακτικών ενεργειών και τεχνικών. (Κασσωτάκης, 2006, 99). Σε αυτό το μοντέλο χρησιμοποιούνται στρατηγικές διδασκαλίας και μάθησης που έχουν ως στόχο την καλλιέργεια της κριτικής συνείδησης του υποκειμένου και μέσω αυτής την εναντίωση του σε κάθε είδος καταπίεσης προερχόμενης από το κοινωνικό περιβάλλον. (Μανιάτης, 2006). Η παιδαγωγική παρέμβαση που προσδιορίζεται ως κριτική καθοδηγεί το μαθητή και τον δάσκαλο προς την ανάλυση, ερμηνεία, συνειδητή αποδοχή ή αμφισβήτηση και απόρριψη των εκπαιδευτικών και κοινωνικών κατευθύνσεων και δεδομένων (Φουντοπούλου, 2010). Αυτή η άποψη συνεπάγεται ένα νέο πλαίσιο λειτουργίας για τη διδασκαλία και τη μάθηση. Το πλαίσιο και οι αρχές της Κριτικής Παιδαγωγικής αναλύονται εκτενώς από τον εκπρόσωπο της θεωρίας της Κριτικής Παιδαγωγικής Giroux, (1997). Οι αρχές είναι οι ακόλουθες:

1. Τα σχολεία νοούνται ως χώροι διαμόρφωσης ατόμων ικανών να επεμβαίνουν στον τρόπο παραγωγής της γνώσης.

2. Εφόσον οι προσωπικότητες των μαθητών δομούνται με πολλούς και συχνά διαφορετικούς μεταξύ τους τρόπους πρέπει να αναγνωρίσουμε και στους μαθητές το δικαίωμα να αναπαριστούν και να κατανοούν τον κόσμο με αντιστοίχως πολλούς και διαφορετικούς τρόπους.

3. Οι παιδαγωγικές πρακτικές πρέπει να χτίζονται πάνω στη βάση της αξιοποίησης της ανταλλαγής ιδεών, του γόνιμου διαλόγου και γενικότερα όλων των συνθηκών που σχετίζονται και προσδιορίζουν την ατομική και κοινωνική ελευθερία.

4. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να νοείται ως παράγοντας δυναμικής δόμησης της γνώσης και όχι ως ένας φορέας της έτοιμης γνώσης.

Σύμφωνα με τις θέσεις τόσο της Λειτουργικής Εκπαίδευσης που πρότεινε ο Claparède, όσο και με αυτές της Κριτικής Παιδαγωγικής απορρέουν οι ακόλουθοι άξονες προσδιορισμού των νέων κατευθύνσεων της μεθοδολογίας της διδασκαλίας (Κοσσυβάκη, 2006, 47κ.ε.):

- Δεδομένου ότι οι παραπάνω θεωρίες αναγνωρίζουν την ανοικτή φύση της γνώσης, η οποία δεν πρέπει να θεωρείται σταθερή και απόλυτη, η αίθουσα διδασκαλίας θα πρέπει να δημιουργεί τις συνθήκες ώστε να διευκολύνει την αναδόμηση της γνώσης μέσω διαδικασιών και κριτηρίων που είναι υποκειμενικά. Η βασική ιδέα πίσω από το νέο πλαίσιο διδασκαλίας και μάθησης είναι η προώθηση της προσωπικής έκφρασης και της ανταλλαγής ιδεών μεταξύ των μελών της ομάδας.

- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στηρίζεται πλέον από νέες βάσεις, με αποτέλεσμα να διαφοροποιείται. Σε αυτό το πλαίσιο, ο εκπαιδευτικός δρα ως σύμβουλος για τον μαθητή, ελευθερώνοντάς τον από την υποχρέωση να υιοθετεί προκαθορισμένες συμπεριφορές, στάσεις και τρόπους σκέψης. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού διαμορφώνεται τώρα ως ο καθοδηγητής της διαδικασίας εκμάθησης, δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες που επιτρέπουν στον μαθητή να είναι ενεργός, να αναδομεί τη γνώση και να προτείνει λύσεις σε προβλήματα που μπορεί να προκύψουν. Ο μαθητής αναλαμβάνει έναν κεντρικό ρόλο στη διδακτική διαδικασία: διατυπώνει υποθέσεις, αξιολογεί, εκφράζει συναισθήματα, αμφισβητεί, συμμετέχει στην ανταλλαγή των πληροφοριών και, τελικά, συμβάλλει στον διαμόρφωση της γνώσης. Ο εκπαιδευτικός και ο μαθητής συνεργάζονται και αλληλεπιδρούν.

- Κατά τη διδασκαλία εφαρμόζονται νέες προσεγγίσεις που συμβάλλουν στην επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων. Ανάμεσα σε αυτές τις προσεγγίσεις περιλαμβάνονται οι στρατηγικές δράσης, η ενθάρρυνση της ομαδικής εργασίας, η προώθηση του διαλόγου και η χρήση ερωτήσεων που ενθαρρύνουν τη συζήτηση, η εκμετάλλευση των νέων τεχνολογικών επιτευγμάτων, η προσέγγιση της γνώσης από διαφορετικές επιστημονικές γωνίες, καθώς και η απεικόνιση των θεμάτων με διαγράμματα.

- Ένα βασικό στοιχείο είναι η προετοιμασία του εκπαιδευτικού για την εφαρμογή του προαναφερθέντος πλαισίου. Αυτή η προετοιμασία σχετίζεται με το επίπεδο και την ποιότητα της κατάρτισής του, καθώς και με το πώς αξιοποιεί αυτές τις νέες προσεγγίσεις στη διδακτική διαδικασία.

Η κατάλληλη μέθοδος διδασκαλίας προκειμένου οι μαθητές να κατανοήσουν τα πνευματικά επιτεύγματα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας πρέπει αφενός να ασκεί τις δεξιότητες των μαθητών για κριτική αφομοίωση και αξιολογική αποτίμηση των γνώσεων και αφετέρου να διευκολύνει τους μαθητές να ανακαλύψουν τους τρόπους ώστε να επιτύχουν την προσωπική επικοινωνία με τα κείμενα και να τα απολαύσουν αισθητικά.

4.4. Ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός

Πέρα από τη θεωρία της Λειτουργικής Εκπαίδευσης που πρότεινε ο Claparède, και αυτή της Κριτικής Παιδαγωγικής, σημαντικό ρόλο στον μαθησιακό τομέα διαδραματίζει και ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός. Πρέπει βέβαια σε αυτό το σημείο να επισημανθεί ότι ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός ως προς τη σύλληψη και τη διατύπωση των αρχών του προηγείται της μετανεωτερικής εποχής. Ωστόσο, επειδή η πρακτική εφαρμογή της στην μαθησιακή και διδακτική διαδικασία υπερβαίνει τα όρια της παραδοσιακής προσέγγισης αυτών των διαδικασιών μπορεί να λειτουργήσει ως ένα πλαίσιο για να στηρίξει και να τεκμηριώσει διδακτικές ενέργειες και τεχνικές στο σύγχρονο σχολείο.

Ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός ως κίνημα εμφανίστηκε στις αρχές του 20ου αιώνα στη Σοβιετική Ένωση και ως καλλιτεχνικό ρεύμα επηρέασε τις τέχνες, τη λογοτεχνία και την αρχιτεκτονική. Κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα και μέχρι σήμερα εφαρμόστηκε σε πολλές ανθρωπιστικές επιστήμες όπως η Φιλοσοφία, η Ψυχολογία και η Κοινωνιολογία. Όσον αφορά την επιστήμη της Παιδαγωγικής, αξιοποιήθηκε και αποτέλεσε πυρήνας των ακόλουθων θεωριών: η θεωρία γνωστικής ανάπτυξης του Piaget, η θεωρία της αναλυτικής διερευνητικής μάθησης του Burner, η θεωρία της ζώνης επικείμενης ανάπτυξης

του Vygotsky, οι θεωρίες του Πραγματισμού του Dewey, καθώς και οι απόψεις του von Glasersfeld, ο οποίος ανήκει στους σύγχρονους εκπροσώπους της μεθοδολογίας της διδασκαλίας.

Οι κατευθύνσεις της θεωρίας του von Glasersfeld (2004: 11-36) που υπόκεινται στον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό είναι οι ακόλουθες:

- Ο άνθρωπος οικοδομεί μόνος του τις γνώσεις αξιοποιώντας την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον.
- Η σύγκρουση των απόψεων και των γνώσεων του ενός ατόμου με το άλλο διαμορφώνει την κοινή γνώμη πάνω σε ένα γνωστικό ζήτημα.
- Ο απώτερος στόχος μιας κοινωνικά κονστρουκτιβιστής θεώρησης είναι η πλουραλιστική προσέγγιση της γνώσης και όχι η αναζήτηση μιας απόλυτης γνώσης και αλήθειας. Η κάθε επιμέρους θεώρηση προσφέρει βάσει της αρχής της γενίκευσης τη δική της ερμηνευτική διάσταση στην εκάστοτε μελετώμενη γνώση.

Με βάση τις παραπάνω θέσεις σχετικά με τη μαθησιακή και διδακτική πράξη τροποποιείται η θεώρηση του ρόλου του μαθητή και του εκπαιδευτικού και η έννοια της ίδιας της γνώσης. Τα νέα δεδομένα με βάση τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό για τη μάθηση και τη διδασκαλία (Lafortune & Massé, 2006, 88):

- Η απόκτηση της γνώσης είναι το αποτέλεσμα προσωπικής δραστηριοποίησης και όχι το αποτέλεσμα παθητικής αποδοχής των περιβαλλοντικών ερεθισμάτων (Basque, 2004, 58-60).
- Η αφετηρία της δραστηριοποίησης του μαθητή εντοπίζεται στην ήδη υπάρχουσα γνώση που διαθέτει. Η υπάρχουσα γνώση έρχεται σε επαφή με το υλικό που παρέχει ο εκπαιδευτικός, αλλά και οι υπόλοιποι μαθητές τόσο ως μεμονωμένα άτομα όσο και ως ομάδα. Αυτή η σύγκριση προσφέρει στον μαθητή τη δυνατότητα να προσδιορίσει τις συγκλίσεις και τις αποκλίσεις του δικού γνωστικού οπλοστασίου σε σχέση με τους υπολοίπους με αποτέλεσμα να το προσαρμόζει ανάλογα με τις εκάστοτε συνθήκες.
- Σε αυτό το πλαίσιο το συμπέρασμα αναφορικά με τη γνώση είναι ότι χτίζεται και συνικοδομείται ως αποτέλεσμα συνεργασίας και αναζήτησης εκ μέρους των μελών που συγκροτούν τη σχολική κοινότητα. Υπ' αυτήν την έννοια δεν έχουμε να κάνουμε με ένα προκατασκευασμένο υλικό, το οποίο προσφέρεται στο μαθητή με στόχο την αποστήθιση και την αφομοίωση, αλλά με ένα υλικό που επιδέχεται τροποποίηση, αναθεωρήσεις και προσθήκες. (Mercer, 2000, 153-157)

- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο αυτής της διδακτικής διαδικασίας είναι αυτός του ενεργού συμμετόχου: παρέχει το χρήσιμο υλικό για την οικοδόμηση της γνώσης. Σημαντικό είναι επίσης ότι σε ένα βαθμό, ο εκπαιδευτικός λειτουργεί και ως μέλος της ομάδας, ανταλλάσσοντας γνώσεις με τους μαθητές και ως καθοδηγητής της μαθησιακής/ διδακτικής διαδικασίας. (Κοσσυβάκη, 2006); (Minder, 118-19); (Tardif 1997)

- Οι βασικές δεξιότητες που ο μαθητής πρέπει να αναπτύξει και να καλλιεργήσει κατά τη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία είναι οι ακόλουθες:

1. Είναι αναγκαίο να αξιολογεί την καταλληλότητα των στοιχείων που χρησιμοποιεί προκειμένου να εμβαθύνει στη γνώση του. Μέσω αυτής της διαδικασίας, ενισχύει την αφαιρετική, την κριτική και ταυτόχρονα τη δημιουργική σκέψη του (Lafortune, 2004)
2. Πρέπει να αναπτύξει τη διαδραστική επικοινωνία με τα μέλη της σχολικής ομάδας, να δέχεται τη διαφορετική άποψη, να την επεξεργάζεται και να κατανοεί ότι είναι σημαντική για την οικοδόμηση της δικής του γνώσης, αφού πρώτα βέβαια την προσαρμόσει ανάλογα με την ατομικότητά του.
3. Πρέπει να εξασκηθεί και να καλλιεργήσει την έκφραση και εκδήλωση των συναισθημάτων. Αυτό συνιστά μια πολύ σημαντική θεματική στα πλαίσια του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού, διότι τόσο η έκφραση των συναισθημάτων όσο και η αιτία πρόκλησής τους συντελούν στην απόσβεση του δυσάρεστου συναισθήματος αναφορικά με την προς μελέτη γνώση (Lafortune, 2004).

Προκύπτει συνεπώς, ότι ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός και η εφαρμογή του στη μαθησιακή και διδακτική διαδικασία εισάγουν νέα δεδομένα αναφορικά με το ρόλο και τις σχέσεις μεταξύ των εμπλεκομένων στην όλη διαδικασία. Όλες οι απόψεις που παρουσιάστηκαν ως τώρα αντανακλώνονται είτε άμεσα είτε έμμεσα στα κείμενα νομοθετικού χαρακτήρα που προσδιορίζουν την λειτουργία της εκπαίδευσης. Πρόκειται συγκεκριμένα για:

- Το ΑΠΣ και το ΔΕΠΠΣ
- Τα βιβλία των εκπαιδευτικών
- Τις οδηγίες συγγραφής σχολικών εγχειριδίων και του υπόλοιπου εκπαιδευτικού υλικού

- Τα σχολικά εγχειρίδια, τα οποία λειτουργούν παράλληλα και συμπληρωματικά (Lebrun, 2006, 75).

Ειδικότερα, στα ΑΠΣ και ΔΕΠΠΣ αναφέρονται τα ακόλουθα:

- «η γενική παιδεία πρέπει να καθιστά τους μαθητές ικανούς να συνεργάζονται με άλλα άτομα και να αναπτύσσουν γνωστικές και μεταγνωστικές δεξιότητες»

- «η εκπαίδευση πρέπει να υποστηρίζει ενεργητικές και συμμετοχικές μεθόδους προσέγγισης της γνώσης»

- «η μάθηση σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό-πολιτισμικό πλαίσιο με μια διαδικασία διαρκούς αλληλεπίδρασης» (ΦΕΚ 303,ό.π.: 3734-3735).

Τα σημεία όπου φαίνεται σαφής η επιρροή του κοινωνικού κονστрукτιβισμού στα κανονιστικά κείμενα είναι τα ακόλουθα:

1. Στο ΑΠΣ της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας δηλώνεται ότι θα πρέπει «να ασκείται η ικανότητα των μαθητών για κριτική αφομοίωση της γνώσης» (ΦΕΚ,ό.π.: 3822).

2. Στο βιβλίο εκπαιδευτικού για το μάθημα των Αρχαίων από Μετάφραση (Ελένη του Ευριπίδη) της Γ' Γυμνασίου τονίζεται ότι οι μαθητές καλούνται να διερευνήσουν τη θεατρικότητα του κειμένου κάνοντας υποθέσεις σχετικά με τη δράση των ηθοποιών, την εμφάνισή τους, τις χειρονομίες και τις εκφράσεις τους

3. Στις οδηγίες προς τους συγγραφείς σχολικών εγχειριδίων επισημαίνεται πως η προσέγγιση τη γνώσης δεν μπορεί παρά να υποστηρίζεται από μεθόδους ενεργητικής απόκτησής της (Φουντοπούλου, 2010, 43).

Κεφάλαιο 5

5.1. Γενικές αρχές οργάνωσης και μεθόδου διδασκαλίας

Προκειμένου να εφαρμοστούν με αποτελεσματικότητα συγκεκριμένες προσεγγίσεις όσον αφορά τη διδασκαλία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο κρίνεται απαραίτητη η εναρμόνιση με τις γενικές αρχές οργάνωσης και διδακτικής μεθοδολογίας. Με βάση το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (ΑΠΣ), η οργάνωση της διδασκαλίας του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών οφείλει να στηρίζεται σε μια ευρεία αντίληψη για τη γλώσσα, που συνεπάγεται μια ολιστική και πολυπαραγοντική προσέγγιση του αρχαίου ελληνικού λόγου. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσονται οι τρεις ακόλουθοι μαθησιακοί στόχοι, ο μαθητής, πρέπει να αποκτήσει ικανοποιητικές γνώσεις και να ασκηθεί με τρόπο συστηματικό: στο γλωσσικό επίπεδο (γραμματική και συντακτικό), στο σημασιολογικό – λεξιλογικό επίπεδο και τέλος στο επίπεδο πρόσληψης/κατανόησης του κειμένου και οργάνωσης του λόγου.

Οι προαναφερθέντες στόχοι είναι δυνατό να επιτευχθούν ευκολότερα μέσω της εφαρμογής μιας διαθεματικού τύπου κειμενικής προσέγγισης των αρχαίων ελληνικών, η οποία εντάσσει το κείμενο σε ένα ευρύτερο πλαίσιο αναφοράς, ενώ παράλληλα το συνδέει τόσο με τη Νέα Ελληνική όσο και με πληθώρα συναφών γνωστικών αντικειμένων και τεχνών.

Μια βασική τεχνική είναι ότι στην αρχή διδάσκονται τα απλούστερα και ευκολότερα φαινόμενα ώστε να ακολουθήσουν τα πιο περίπλοκα και δύσκολα, για τα οποία χρειάζεται σταδιακή και πιο συστηματική προσέγγιση. Πολλές φορές η επιτυχής διδασκαλία των απλούστερων φαινομένων μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση για την προσέγγιση των πιο δύσκολων και απαιτητικών φαινομένων.

Επειδή η παρούσα μελέτη αφορά στη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής στο Γυμνάσιο, πρέπει να αναφερθεί ότι αρχικά πρέπει να επιδιώκεται η οπτική εξοικείωση των μαθητών με τους τύπους της αρχαίας ελληνικής γλώσσας που δεν απαντώνται στη νέα ελληνική και να εξηγούνται οι λόγοι που δεν σώζονται στην νεότερη μορφή της γλώσσας (πολλές φορές έχουν αντικατασταθεί από άλλες γλωσσικές μορφές, με αυτόν τον τρόπο ο μαθητής μαθαίνει και κατανοεί τόσο την εξέλιξη κάποιων γλωσσικών τύπων όσο και την ιστορία των νεότερων). Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν δηλαδή το πολυτονικό σύστημα, η χρήση πνευμάτων, η ύπαρξη της δοτικής πτώσης, του απαρεμφάτου και της αύξησης.

Η γραμματική και το συντακτικό πρέπει να διδάσκονται εκ παραλλήλου και συνδυαστικά με τα αντίστοιχα φαινόμενα της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Η πορεία της διδασκαλίας πρέπει να ακολουθεί τη γραμμή από τη συγχρονία στη διαχρονία, με άλλα λόγια στην αρχή να αξιοποιούνται οι γνώσεις των βασικών γραμματικών κατηγοριών και συντακτικών φαινομένων της νέας ελληνικής και στη συνέχεια να επιχειρείται μια δικαιολογημένη αναγωγή στα αρχαία ελληνικά. Σε αυτό το στάδιο μπορούν να χορηγηθούν στους μαθητές ασκήσεις κλειστού τύπου (πολλαπλής επιλογής, συμπλήρωσης κενών, αντιστοίχισης, διάζευξης, ή μετασχηματισμού φράσεων ή προτάσεων από τον έναν αριθμό στον άλλο).

Στο επίπεδο της σημασιολογίας και του λεξιλογίου η βασική στόχευση είναι πάντοτε η διεύρυνση του γλωσσικού ορίζοντα των μαθητών, η οποία καθίσταται ευκολότερη μέσω της ετυμολογίας. Ειδικότερα, η ετυμολογική σύνδεση της νέας με την αρχαία ελληνική, η δημιουργία οικογενειών από ομόρριζες λέξεις, η παραγωγή, η σύνθεση, η τοποθέτηση λέξεων σε διαφορετικά κειμενικά περιβάλλοντα κ.α.

Η κατανόηση του κειμένου αποτελεί τον πυρήνα διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής μέσω της οποίας είναι δυνατό να προγραμματιστεί κάθε προσέγγιση σε επίπεδο λεξιλογικό, γραμματικό και συντακτικό. Πρόκειται επομένως για την πρόταση της κειμενοκεντρικής διδασκαλίας του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών. (Χρηστίδης 2003).

Συνεπώς, σύμφωνα με τις αρχές της κειμενοκεντρικής προσέγγισης πρέπει να στρέφουμε το ενδιαφέρον των μαθητών στον οργανωμένο λόγο του κειμένου και όχι σε μεμονωμένες λέξεις, φράσεις ή ανεξάρτητους τύπους. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την άσκησή τους στη γλωσσική κατανόηση απλών κειμένων. Αυτό γίνεται:

- α) με τη χρήση ερωτήσεων κατανόησης είτε ανοικτού είτε κλειστού τύπου,
- β) με ανάγνωση και συγκριτική μελέτη παράλληλων κειμένων είτε από τον ίδιο είτε από άλλο συγγραφέα),
- γ) με τη νεοελληνική απόδοση ενός μέρους από κάποιο διδαγμένο κείμενο προκειμένου να αναζητηθούν νοηματικά ισοδύναμες εκφράσεις της νέας ελληνικής.

Τέλος, επιχειρείται μια ολιστική προσέγγιση του κειμένου μέσω της ανάδειξης όλων των στοιχείων που αντανakλούν στοιχεία του αρχαίου ελληνικού κόσμου και πολιτισμού. Με βάση αυτό το υλικό είναι δυνατή μια διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας κατά την οποία μπορεί να επιχειρηθεί σχολιασμός πληροφοριών σχετικά με τον αρχαίο πολιτισμό και τον τρόπο ζωής των αρχαίων Ελλήνων, αλλά και σύνδεση με άλλα

γνωστικά αντικείμενα, εικαστικές απεικονίσεις και πολιτιστικές αξιοποιήσεις. Όλη αυτή η διαθεματική προσέγγιση του μαθήματος των αρχαίων ελληνικών πρέπει να πραγματοποιείται σύμφωνα με τη βασική μεθοδολογική αρχή «του διαρκούς συσχετισμού του παλιού με το νέο», πρόκειται με άλλα λόγια για την προσπάθεια σύγκρισης των μορφολογικών στοιχείων της αρχαίας ελληνικής με τη νέα ελληνική με βάση την εύρεση κοινών δομικών στοιχείων και διαφορών. (Χρηστίδης 2003).

Κεφάλαιο 6

6.1. Η διδακτική των Αρχαίων Ελληνικών

Το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών και οι προσεγγίσεις που μπορούν να εφαρμοστούν κατά τη διδασκαλία του εξαρτώνται από το είδος στο οποίο πρόκειται να ενταχθεί. Ως εκ τούτου είναι δυνατό να το προσεγγίσει κανείς, ως γλωσσικό μάθημα, ως λογοτεχνικό μάθημα και ως μάθημα πολιτιστικής αγωγής με στόχο τη μαθητεία στον αρχαιοελληνικό πολιτισμό. Ανάλογα με ποια προσέγγιση θα χρησιμοποιηθεί υπάρχουν και συγκεκριμένες λύσεις σε επίπεδο διδακτικών μεθόδων .

6.1.1. Τα Αρχαία Ελληνικά ως μάθημα γλώσσας

Η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας δεν προϋποθέτει την χρήση διδακτικών προσεγγίσεων που αποβλέπουν στην κάλυψη αυθεντικών επικοινωνιακών αναγκών και περιστάσεων. Επομένως προτείνονται διδακτικές μεθοδολογίες που ως γνώμονα έχουν τον γλωσσικό γραμματισμό, την εξοικείωση με τη μορφολογία και τη δομή της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και την κατανόηση και ερμηνεία τμημάτων αρχαίων ελληνικών έργων. Κάποιες από αυτές τις προσεγγίσεις βασίζονται στις παραδοσιακές διδακτικές, ενώ άλλες κάνουν χρήση των σύγχρονων ερευνητικών πορισμάτων και βασίζονται στη εφαρμογή διδακτικών μοντέλων που διαφοροποιούνται έντονα σε σχέση προωθούσαν τον στείρο σχολαστικισμό ή τις μονοδιάστατες ερμηνείες. Οι μέθοδοι για τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας ως γλωσσικό μάθημα είναι οι ακόλουθες: η γλωσσοκεντρική, η δομολειτουργική, η επικοινωνιακή – κειμενογλωσσολογική και η συγκριτική. (Γιάννου, 2014).

6.1.2. Γλωσσοκεντρική μέθοδος

Η γλωσσοκεντρική μέθοδος αντιμετωπίζει την αρχαία ελληνική γλώσσα ως αυταξία. Από αυτήν την άποψη εκπορεύεται η έμφαση στην εκμάθηση μορφολογικών τύπων και συντακτικών δομών, η οποία επιτυγχάνεται μέσω της αποστήθισης κανόνων και λεξιλογικών σημασιών. Ως εκ τούτου τα αποσπάσματα από έργα αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων χρησιμεύουν ως ένα μέσο πρακτικής στις αντίστοιχες δομές της γλώσσας με εξαντλητική γλωσσική επεξεργασία και με έμφαση στην ακριβή και κατά λέξη νεοελληνική απόδοση του νοήματος του προς μελέτη κειμένου.

Αυτή η μέθοδος με βάση τον σύγχρονο διδακτικό προσανατολισμό ανήκει στην παραδοσιακή μεθοδολογία και έχει κριθεί αναχρονιστική από τη στιγμή που αντιβαίνει

πλήρως στο επιστημονικό πλαίσιο της διδακτικής των γλωσσών (Τσάφος, 2004). Να σημειωθεί ότι αυτή η μέθοδος χρησιμοποιούνταν κατά κόρον στα ελληνικά σχολεία, ακόμη και αν τα Αναλυτικά Προγράμματα έθεταν διαφορετική στοχοθεσία.

6.1.3. Δομολειτουργική προσέγγιση

Η δομολειτουργική προσέγγιση εστιάζει στη διδασκαλία των βασικών γραμματικών και συντακτικών δομών που είναι απαραίτητες για την κατανόηση της λειτουργίας των γλωσσικών στοιχείων σε ένα κείμενο. Αυτές οι δομές είναι απαραίτητες τόσο για την οργάνωση του κειμένου όσο και για την ανάλυση των γλωσσικών σχέσεων μέσα στο κείμενο. Μέσω της εκμάθησης αυτών των δομών, οι μαθητές μπορούν να αντιληφθούν καλύτερα το νόημα των κειμένων. Συγκεκριμένα, κάθε κείμενο δεν είναι απλώς ένα σύνολο από κειμενικές μονάδες όπως φράσεις ή προτάσεις, αλλά αποτελεί ένα ολοκληρωμένο πεδίο, στο οποίο οι γλωσσικοί μηχανισμοί οργανώνουν τις υπερπροτασιακές δομές που το αποτελούν. Αυτό επιτρέπει στους αναγνώστες να κατανοήσουν το κείμενο ως ένα συνολικό μοτίβο (Γεωργακοπούλου & Γούτσος, 1999).

Σε αυτό το πλαίσιο ως βασική μονάδα ανάλυσης λογίζεται το κείμενο, το οποίο μάλιστα αποτελεί τη βασική μονάδα ανάλυσης, ενώ οι λέξεις, τα λεκτικά και συντακτικά σύνολα, οι προτάσεις και οι περίοδοι ενεργοποιούνται και αποκτούν νόημα μόνο μέσα από τα συμφραζόμενα, που με τη σειρά τους αποτελούν τις ευρύτερες ενότητες λόγου (Μήτσης Ν. Σ., 2001).

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το απαρέμφατο στην αρχαία ελληνική γλώσσα. Το απαρέμφατο στον αρχαίο ελληνικό λόγο αποτελεί σημαντική παράμετρο της Γραμματικής και του Συντακτικού. Η αναγνώριση της φωνής και του χρόνου που ανήκει όπως και η διάκρισή του σε ειδικό και τελικό απαρέμφατο έχει αντίστοιχη σημασία στη Νέα Ελληνική καθώς ισοδυναμεί με νεοελληνική πρόταση, ειδική ή βουλητική αντιστοίχως. Η ικανότητα διάκρισής τους και ο εντοπισμός τους σ' ένα κείμενο από τους μαθητές, αποτελούν απαραίτητες γνώσεις που πρέπει να έχουν κατακτήσει προκειμένου να κατανοήσουν τις νοηματικές σχέσεις του κειμένου.

6.1.4. Επικοινωνιακή – Κειμενογλωσσολογική προσέγγιση

Είναι αξιοσημείωτο ότι επειδή η σχολική αποτυχία ως φαινόμενο έχει συνδεθεί με τα μη προνομιούχα κοινωνικά και μορφωτικά στρώματα, η πολιτεία θεώρησε ότι στο πλαίσιο

της πρόληψης για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου πρέπει να προωθηθεί η ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων, οι οποίες αφορούν τόσο στην προφορική όσο και στην γραπτή επικοινωνία, προκειμένου να επιτευχθεί η καλύτερη δυνατή προπαρασκευή των παιδιών για την μελλοντική ένταξή τους σε ένα εργασιακό και κοινωνικό περιβάλλον που, δεδομένων των νέων κοινωνικών και εργασιακών συνθηκών θα έχει αυξημένες και διαρκώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις. Δεδομένου ότι η στοχοθεσία των ΔΕΠΠΣ κινείται γύρω από την χειραφέτηση των μαθητών, οι μεταρρυθμίσεις αυτές έχουν ως κοινή συνισταμένη τη στροφή προς την κειμενοκεντρική και την επικοινωνιακή προσέγγιση, οι οποίες αντιτίθενται χωρίς βέβαια να αποκηρύσσουν τις παλαιότερες, γραμματικοκεντρικές μορφές διδασκαλίας, (Νέα ΠΣ, ΦΕΚ 2334/Β/17.10.2011:32813, 32892)

Αυτό ήταν το θεωρητικό κλίμα μέσα στο οποίο διαμορφώθηκε και διαδόθηκε η νέα αντίληψη για τη γλώσσα και τη διδακτική της, που δίνει έμφαση στη λειτουργική-επικοινωνιακή διάστασή της. Ως εκ τούτου, ο σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας είναι πρωτίστως να αποκτήσουν οι μαθητές την ικανότητα να χρησιμοποιούν τη γλώσσα με τον κατάλληλο για κάθε περίπτωση τρόπο ενώ παράλληλα αναπτύσσουν κριτική συνείδηση τόσο για λεκτικές επιλογές και τις λειτουργίες της γλώσσας. Αυτή η προσέγγιση ονομάστηκε επικοινωνιακή προσέγγιση, αλλά δεν είναι απαραίτητο να ακολουθηθεί μια συγκεκριμένη μεθοδολογία διδασκαλίας. Σε κάθε περίπτωση η εστίαση στην επικοινωνιακή προσέγγιση δεν αφορά πλέον στην αποκλειστική μελέτη των γλωσσικών δομών και την απόκτηση της γλωσσικής ικανότητας, αλλά στη μελέτη της χρήσης της γλώσσας και της λειτουργικής διαφοροποίησής της.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα γι' αυτό που μόλις αναφέρθηκε είναι το γεγονός ότι τα παιδιά κατά την προσχολική ηλικία έχουν κατακτήσει στον μεγαλύτερο βαθμό τις γλωσσικές ικανότητες όσον αφορά τη μητρική τους γλώσσα- αυτό είναι επιστημονικά αποδεκτό από τις Επιστήμες της Αγωγής. Ωστόσο, δεν φαίνεται να συμβαίνει το ίδιο με τις επικοινωνιακές δεξιότητες της γλώσσας οι οποίες εξελίσσονται δια βίου. Δεδομένου ότι η αποτελεσματική επικοινωνία επιτυγχάνεται στη βάση του αρμονικού συνδυασμού της γλωσσικής ικανότητας (δηλαδή η κατάκτηση του γλωσσικού συστήματος σημαίνει τη γνώση της μορφοσυντακτικής δομής της γλώσσας) με την κατάκτηση της επικοινωνιακής δεξιότητας.

Αυτό που απαιτείται και αποκτάται μετά από γλωσσική διδασκαλία είναι οι γνώσεις που θα επιτρέψουν την προσαρμογή του λόγου στις διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις που μπορεί να προκύψουν, πρόκειται δηλαδή για την κατάκτηση της

επικοινωνιακής ικανότητας. Η αποτελεσματική επικοινωνία και η παραγωγή νόηματος συσχετίζονται με ποικίλους παράγοντες, όπως ποιος μιλάει, σε ποιον απευθύνεται, για ποιο θέμα, με ποια πρόθεση, πού, πότε, πώς, όλα αυτά αποτελούν την περίσταση επικοινωνίας. Η εναλλαγή των προαναφερθέντων παραγόντων επηρεάζει ανάλογα και τη μορφή της γλώσσας που θα επιλεγεί προς χρήση. Η γλωσσική περίσταση επικοινωνίας, το ποιος είναι ο αποδέκτης μπορεί να αλλάξει τον τρόπο διατύπωσης του μηνύματος. Το ίδιο ύφος, αν αλλάξει ο αποδέκτης, αλλάζει ταυτόχρονα το νόημα και η λειτουργία της διατύπωσης που χρησιμοποιήθηκε.

Αυτή η παρατήρηση αποτελεί τμήμα των θεωρητικών απαρχών που επεσήμαναν οι D. Hymes (1972), και M.A.K. Halliday (1978), η επιστημονική συνεισφορά των οποίων άλλαξε καθολικά τον τρόπο διδασκαλίας της γλώσσας στην εκπαίδευση. Η διαδικασία ανάλυσης συνεχούς λόγου (discourse analysis) και η Κειμενογλωσσολογία κατέστησε σαφές ότι η επικοινωνία γίνεται με κείμενα. Με τον όρο κείμενο αποδίδεται όχι μόνο το γραπτό κείμενο αλλά και προφορικό καθώς και το ηλεκτρονικό-πολυτροπικό. Τα γλωσσικά στοιχεία λειτουργούν εντός ευρύτερων κειμενικών πλαισίων και πρέπει να αναλύονται ανάλογα. Επομένως, η γλώσσα προσαρμόζεται στον κοινωνικό σκοπό που εξυπηρετεί, παίρνοντας την αντίστοιχη μορφή (σε όρους σημειωτικής) και σχετίζεται με το κοινωνικό πλαίσιο με σαφή και συστηματικό τρόπο (Ματσαγγούρας, 2007). Με αυτόν τον τρόπο η γλώσσα αποκτά ιδεολογική ταυτότητα.

Με γνώμονα αυτές τις διαπιστώσεις η γλωσσική διδασκαλία θέτει στο επίκεντρό της το κείμενο και ο απώτερος στόχος που επιδιώκεται είναι η κατάκτηση από πλευράς των μαθητών μιας στρατηγικής για παραγωγή κειμένων που να έχουν τα χαρακτηριστικά της λειτουργικότητας και της επίτευξης της επικοινωνίας. Μολονότι οι δύο προσεγγίσεις: η επικοινωνιακή και η κειμενοκεντρική, συμπλέκονται η περισσότερο αναγνωρίσιμη, είναι η κειμενοκεντρική. Αυτό συμβαίνει διότι μπορεί να εφαρμοστεί ακολουθώντας ρητά τις οδηγίες διδακτικής πρακτικής και δεν αποτελεί απλώς ένα ανεφάρμοστο θεωρητικό μοντέλο.

Απλούστερα θα μπορούσε κανείς να συνοψίσει ότι σε αυτήν την προσέγγιση το κείμενο βρίσκεται στο επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντος σε μια προσέγγιση που βασίζεται στα πορίσματα της Κειμενογλωσσολογίας. Το κείμενο αποτελεί μια γλωσσική μονάδα που διαθέτει συγκεκριμένα όρια και εμφανίζει εσωτερική συνοχή. Ένα ακόμα χαρακτηριστικό της κειμενικότητας είναι η σύνδεσή του με την επικοινωνιακή πράξη, μέσω

της οποίας μπορούν να εκφραστούν οι προθέσεις του συντάκτη του κειμένου. Επίσης, μέσω του κειμένου μπορούν να δημιουργηθούν νοήματα που σχετίζονται τόσο με το πλαίσιο της γλώσσας όσο και με τις εξωγλωσσικές συνθήκες και τον τρόπο επικοινωνίας στον οποίο εντάσσεται το κείμενο (Χατζησαββίδης & Χατζησαββίδου, 2014).

Η αξιοποίηση των πορισμάτων της Κειμενογλωσσολογίας είναι μια εκσυγχρονιστική προσέγγιση στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών ως γλωσσικού μαθήματος μαθήματος γλώσσας (Τσάφος, 2004). Αυτός είναι και ο λόγος που η κειμενοκεντρική - επικοινωνιακή προσέγγιση, η οποία στηρίζεται στη «διαλεκτική σχέση γραμματειακού έργου - κοινωνίας», προτείνεται από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων εν γένει (Υ.ΠΑΙ.Θ., 2019). Μια τέτοια προσέγγιση είναι σε θέση να αντικαταστήσει την παραδοσιακή στείρα μελέτη με στόχο την απομνημόνευση γραμματικής μορφολογίας και συντακτικής δομής με την ουσιαστική μελέτη του επικοινωνιακά αποτελεσματικού κειμενικού λόγου (Χατζηλουκά-Μαυρή, 2010).

6.2. Τα Αρχαία Ελληνικά ως μάθημα Λογοτεχνίας

Η επαφή των μαθητών με τα αρχαιοελληνικά γραμματειακά είδη συνιστά επαφή με το λογοτεχνικό πρότυπο της σύγχρονης παγκόσμιας λογοτεχνίας (Πεπονή, 1998). Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών ως μαθήματος Λογοτεχνίας μπορεί να γίνει με την εφαρμογή των ακόλουθων τριών μεθόδων: η φιλολογική ή ιστορικοιδεολογική μέθοδος και η βιωματική πρόσληψη (Γιάννου, 2014). Η διδακτική στοχοθεσία στην περίπτωση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών ως μάθημα λογοτεχνίας, ασφαλώς εστιάζει στην λογοτεχνική αξία των αρχαίων ελληνικών κειμένων. Ως εκ τούτου οι διδακτικοί στόχοι σχετίζονται με την ανίχνευση των βαθύτερων νοημάτων και όπως συχνά συμβαίνει με τη λογοτεχνία την απόκριση, την ανάλυση, την ανάπτυξη της φαντασίας, την αισθητική απόλαυση και τη συμμετοχή στα υποβαλλόμενα συναισθήματα που το κείμενο προάγει.

6.2.1. Κειμενοκεντρική μέθοδος

Σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη (1994) κατά την εφαρμογή της κειμενοκεντρικής μεθόδου η βασική αντίληψη που διέπει την διδασκαλία είναι η κυριαρχία του κειμένου. Μια ολιστική προσέγγιση του κειμένου συνεπάγεται την ταυτόχρονη εξέταση του περιεχομένου και της μορφής, προκειμένου να προσεγγιστεί, αναλυθεί και να γίνει κατανοητό σε όλα τα επίπεδα. Σε αυτή τη μέθοδο το κείμενο ορίζεται ως ένα οργανικό σύνολο, τα μέρη του

οποίου συσχετίζονται και διατυπώνονται σε οργανωμένο λόγο, ενώ κατά την ερμηνευτική διαδικασία επιχειρείται η ταυτόχρονη ανάδειξή τους μέσω της ανίχνευσης των ενδοκειμενικών τους σχέσεων.

Προκειμένου να επιτευχθεί η κατανόηση του κειμένου δίνεται έμφαση στην εύρεση των θεματικών κέντρων, καθώς και στον προσδιορισμό της βασικής δομής του κειμένου. Στη διαδικασία της ερμηνευτικής προσέγγισης προσδιορίζονται και μελετώνται το λογοτεχνικό είδος, η πλοκή, οι χαρακτήρες, οι αφηγηματικές τεχνικές και οι αφηγηματικοί τρόποι, καθώς και το λεξιλόγιο, τα σχήματα λόγου και τα εκφραστικά μέσα. Με τη χρήση των κατάλληλων διδακτικών ερωτήσεων, την αξιοποίηση του υπομνηματισμού και του παρεχόμενου περικειμενικού υλικού (παράλληλα κείμενα) οι μαθητές εξασκούνται στην ερμηνευτική διαδικασία που μόλις περιγράφηκε. Η μέθοδος ξεκινά με την συνολική θεώρηση του κειμένου, στην αρχή της διδακτικής διαδικασίας και ολοκληρώνεται μέσω της συνδυαστικής αξιολόγησης των κύριων που προέκυψαν από τη διαδικασία. Στο τέλος οι μαθητές έχουν πετύχει τον στόχο της πρόσληψης του κειμενικού νοήματος (ΥΠΕΠΘ, 1999).

Όταν επιλέγεται η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών ως μαθήματος Λογοτεχνίας δεν χρειάζεται η γραμματική και συντακτική ανάλυση του κειμένου, απλώς το κείμενο προσεγγίζεται τυπικά κατά τον ίδιο τρόπο που προσεγγίζεται ένα λογοτεχνικό κείμενο της Νέας Ελληνικής. Σε αυτήν την περίπτωση εντοπίζονται και σχολιάζονται η λογοτεχνική γλώσσα, ο μεταφορικός ή συμβολικός λόγος. Δεδομένου ότι έχουμε να κάνουμε με ένα κείμενο της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας χρειάζεται η ερμηνευτική προσέγγιση των υφολογικών στοιχείων που λειτουργούν ως κειμενικοί δείκτες σχετικά με την αναγνωστική ανταπόκριση των διδασκομένων. Σύμφωνα με τις οδηγίες του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων η κειμενοκεντρική προσέγγιση προϋποθέτει την οικοδόμηση της διαλεκτικής σχέσης ανάμεσα στο γραμματειακό έργο και την κοινωνία (Υ.ΠΑΙ.Θ., 2019). Κρίνεται επομένως σκόπιμο οι μαθητές να αναπτύσσουν έναν γόνιμο διάλογο με τα προς μελέτη αρχαία κείμενα προκειμένου να αντιληφθούν τις διαφορετικές ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες για να προχωρήσουν σε ερμηνεία των κειμένων έχοντας κατά νου το πολιτισμικό περικείμενο της προς μελέτη περιόδου με απώτερο στόχο την αποφυγή των αναχρονισμών (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

6.2.2. Φιλολογική ή ιστορικο - ιδεολογική προσέγγιση

Όταν επιλέγεται η φιλολογική ή ιστορικο-ιδεολογική προσέγγιση έμφαση δίνεται στη μελέτη των εξωκειμενικών δεδομένων που συντελούν στη νοηματική πρόσληψη του έργου. Το κείμενο νοείται ως προϊόν των ιστορικόκοινωνικών συνθηκών της εποχής στην οποία δημιουργήθηκε, συσχετίζεται επομένως με τον τόπο, τον χρόνο και τους χαρακτήρες του «σύμπαντος» που παρουσιάζει και αντανακλά το πολιτιστικό περικείμενο της περιόδου στην οποία ανήκει. Άλλη μια όψη που εξετάζεται είναι αυτή των ιδεολογικών αντιλήψεων που επικρατούν στην εποχή κατά την οποία εγγράφεται, αλλά και του δημιουργού που το παράγει. Σε αυτό πλαίσιο δίνεται ιδιαίτερη σημασία στα βιογραφικά στοιχεία του εκάστοτε συγγραφέα, τα οποία μελετώνται εκτενώς καθώς θεωρείται ότι επηρεάζουν πολυπαραγοντικά το κείμενο (Γιάννου, 2014).

Σε αυτού του είδους την προσέγγιση το κείμενο ερμηνεύεται και κατανοείται με βάση την περικειμενοποίηση. Πρόκειται με άλλα λόγια για την εκ των προτέρων παράθεση και μελέτη των περικειμενικών στοιχείων προκειμένου να επιτευχθεί η πρόσληψη του κειμενικού περιεχομένου. Αυτού του τύπου οι διευκρινιστικές πληροφορίες αφορούν στα πλαίσια της παραγωγής του έργου (πολιτικές συνθήκες, αξιακό σύστημα, επιδιωκόμενοι σκοποί του συγγραφέα, ανάγκες του κοινού) και συντελούν στην νοητική πρόσληψή του (Τσάφος, 2004). Η ένταξη του κειμένου στα ιστορικά, πολιτικά και κοινωνικά συμφραζόμενα με βάση το περικείμενο κατορθώνει αφενός να διαφωτίσει τους μαθητές και βελτιώσει τους γνωστικούς τους ορίζοντες και αφετέρου να τους εμπλέξει ενεργά στη νοηματική προσέγγιση του κειμένου. Γι' αυτό το λόγο προτάσσονται με τη μορφή εισαγωγικού σημειώματος πληροφορίες πριν από κάθε κείμενο στα σχολικά εγχειρίδια.

6.3. Τα Αρχαία Ελληνικά ως μάθημα πολιτισμού

Τέλος αναφορά πρέπει να γίνει στη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών κειμένων ως μάθημα πολιτισμού που αποσκοπεί στην εξοικείωση των μαθητών με τον αρχαίο ελληνικό κόσμο και στην προβολή λειτουργικών στοιχείων που συντελούν στην κατανόηση του ανθρώπινου πολιτισμού γενικότερα (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003). Επειδή η επίσημη στοχοθεσία αξιώνει την πρόσληψη του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, το μάθημα πρέπει να γίνεται έχοντας ως βάση την κριτική σκέψη. Η πρόσληψη του αρχαίου κόσμου και του πολιτισμού ειδικότερα έχει ως στόχο οι μαθητές να προσεγγίσουν κατά το δυνατόν περισσότερες εκφάνσεις του μαθαίνοντας τα πολιτισμικά επιτεύγματα της ελληνικής αρχαιότητας, εξερευνώντας τις ηθικές, πνευματικές, κοινωνικές, πολιτικές, θρησκευτικές ή καλλιτεχνικές αξίες και

ιδέες του ατομικού και κοινωνικού βίου των αρχαίων Ελλήνων με σκοπό να τις αντιπαραβάλλουν τη σύγχρονη πραγματικότητα, τις ιδέες που οι ίδιοι υποστηρίζουν. (Υ.ΠΑΙ.Θ.,2019). Προκειμένου να διδαχθούν τα αρχαία ελληνικά ως μάθημα πολιτισμού μπορούν να εφαρμοστούν οι ακόλουθες μέθοδοι: η αρχαιογνωστική μέθοδος και παράλληλα ή κατά μόνας η ουμανιστική, η εθνοκεντρική και η διαπολιτισμική προσέγγιση (Γιάννου, 2014).

6.3.1. Αρχαιογνωστική μέθοδος

Κατά την αρχαιογνωστική μέθοδο το κείμενο είναι πηγή στοιχείων τόσο σχετικά με την εικόνα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού αλλά και με την εξελικτική πορεία του κόσμου που τον παρήγαγε. Το επιθυμητό αποτέλεσμα είναι οι μαθητές να μην προσλαμβάνουν σχηματοποιημένες γνώσεις, αλλά να εμπλέκονται σε μια διερευνητική διαδικασία, κατά την οποία οι ίδιοι αναλαμβάνουν να αναζητήσουν στα κείμενα τα αρχαιογνωστικά στοιχεία. Τα θέματα που μελετώνται σε αυτήν την περίπτωση είναι οι θεσμοί, οι τελετές, η θρησκεία, τα επαγγέλματα, η αρχιτεκτονική, η τεχνολογία, ψυχαγωγία και διάφορα άλλα θέματα που αφορούν στην πολιτισμική ιστορία ενός οποιοδήποτε λαού. Η καλύτερη εμπέδωση ανάλογων στοιχείων πραγματοποιείται με την συγγραφή σχεδίων εργασίας, συνθετικών εργασιών και με την αποδελτίωση σχετικών στοιχείων που πρόκειται να επεξεργαστούν κριτικά. Όλες αυτές οι πληροφορίες συντίθενται με στόχο την οικοδόμηση μιας καθολικής εικόνας του ατομικού και δημόσιου βίου κατά την ελληνική αρχαιότητα.

6.3.2. Ουμανιστική – Ανθρωποκεντρική προσέγγιση

Ο κεντρικός άξονας της ανθρωποκεντρικής προσέγγισης γίνεται στη βάση της σπουδής για τον άνθρωπο της ελληνικής αρχαιότητας. Ο στόχος είναι οι μαθητές να μάθουν σχετικά με τον αγώνα του προσεγγίσει την αλήθεια (κορυφαία έννοια για τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό) σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα, αλλά και να δημιουργήσει καλλιτεχνικά και να θεμελιώσει τον πολιτισμό (Δ.Ε.Π.Π.Σ.- Α.Π.Σ., 2003).

Το ενδιαφέρον με αυτή την προσέγγιση είναι ότι θέτει προβληματισμούς στους μαθητές σχετικά με ιδέες, αξίες και αντιλήψεις που αφορούν στον οικουμενικό πολιτισμό, όπως είναι η αρετή, η καλοκαγαθία, η ελευθερία, το δίκαιο και οι νόμοι, η δικαιοσύνη, η παιδεία, η πόλη και ο πολίτης, και τις χρησιμοποιεί εν τέλει για να αποτιμήσει το αξιακό

σύστημα της δικής τους κοινωνίας και να προσδιορίζουν τη στάση τους σε ένα διαφορετικό πολιτισμικό παρόν (ΥΠΑΙΘ - ΙΕΠ, 2020).

Η υιοθέτηση αυτής της προσέγγισης ενισχύει τον σεβασμό των μαθητών προς την ανθρώπινη φύση, καθώς τους ενθαρρύνει να υιοθετήσουν μια στοχαστική προσέγγιση στη ζωή τους και να δράσουν με βάση τις διαχρονικές ανθρωπιστικές αξίες που αφορούν τη δημιουργία του ανθρώπινου χαρακτήρα ως έλλογου όντος, ως ηθικού υποκειμένου και ως πολίτη που συμβιώνει ομαλά με άλλους στο πλαίσιο μιας οργανωμένης κοινωνίας.

6.3.3. Εθνοκεντρική προσέγγιση

Σε αυτήν την περίπτωση η στόχευση είναι ξεκάθαρη: η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών γίνεται με γνώμονα τη συνειδητοποίηση εκ μέρους των μαθητών ότι η αρχαία ελληνική γλώσσα είναι η αφετηρία της γλώσσας που ομιλούν και οι ίδιοι σήμερα. Μέσα σε αυτό πλαίσιο βέβαια εντάσσεται και η μελέτη της διαχρονικής συνέχειας της ελληνικής γλώσσας ως τεκμήριο του συνεχούς εθνικού βίου, ο οποίος μπορεί να δέχθηκε επιδράσεις, μεταλλάξεις και αλλοιώσεις κατά το πέρασμα των αιώνων. Σε μια τέτοια προσέγγιση απώτερος στόχος είναι η έμφαση στην φρονηματιστική διάσταση των κειμένων, καθιστώντας το μάθημα ένα μέσο εθνικής διαπαιδαγώγησης με αμιγή στόχο τη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας, την καλλιέργεια της ιστορικής συνείδησης και την ενίσχυση της αυτοσυνειδησίας των μαθητών.(Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ., 2011).

6.3.4. Διαπολιτισμική προσέγγιση

Η επισήμανση της «ευρωπαϊκής διάστασης» του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, της συνεισφοράς της ελληνικής αρχαιότητας στην οικοδόμηση του ευρωπαϊκού πολιτισμού, και παράλληλα η επισήμανση των πολιτισμικών δανείων από άλλους λαούς αποτελεί ειδικό σκοπό του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας. (Δ.Ε.Π.Π.Σ.- Α.Π.Σ., 2003).

6.4. Η χρήση ΤΠΕ στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών

Η ενσωμάτωση και η εφαρμογή των Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) σε όλους τους τομείς της σύγχρονης κοινωνίας, και συνεπώς και στη διαδικασία εκπαίδευσης, αποτελεί χρήσιμο εργαλείο σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και σε όλα τα ακαδημαϊκά πεδία. Με την πάροδο του χρόνου, οι τεχνολογικές πρόοδοι, όπως η ευρεία

γκάμα ψηφιακών περιβαλλόντων και η αυξημένη πρόσβαση στην πληροφορία μέσω οθονών, καθιστούν αναγκαία την ενσωμάτωσή τους στη διδασκαλία των γλωσσικών μαθημάτων. Η χρήση ψηφιακών μέσων και του Διαδικτύου για την εύρεση πρωτότυπου υλικού με σκοπό τον εμπλουτισμό της διδασκαλίας μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας και να καταστήσει την διαδικασία μάθησης πιο ελκυστική για τους μαθητές.

Γενικά, η χρήση των ΤΠΕ από τους μαθητές μπορεί να έχει πολλά οφέλη, όταν πραγματοποιείται μέσα από καλά σχεδιασμένες διδακτικές προσεγγίσεις. Κομβικό ρόλο βέβαια σε αυτή τη διαδικασία παίζουν οι εκπαιδευτικοί, που αναλαμβάνουν να εξοικειώσουν τους μαθητές με τη χρήση των ψηφιακών εργαλείων για τη μελέτη της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.

Η εκπαίδευση των μαθητών στη χρήση των βάσεων δεδομένων (αρχαία ελληνικά λεξικά, η Πύλη για την Ελληνική γλώσσα, ψηφιακά σώματα αρχαίων κειμένων, συλλογή δικανικών κειμένων, το λεξικό Liddell & Scott, ψηφιακά αποθετήρια, συλλογές ψηφιοποιημένων βιβλίων, εκμάθηση φαινομένων της αρχαίας ελληνικής γραμματικής μέσω της χρήσης τρισδιάστατης απεικόνισης) που συνακόλουθα επιτρέπουν την αναγνώριση της πολυτρόπικότητας των κειμένων. Πολύ σημαντικό βέβαια είναι ότι τα ψηφιακά κείμενα προσφέρουν τη δυνατότητα της υπερκειμενικότητας (π.χ. το κείμενο στο <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/collection%3Fcollection%3DPerseus:collection:Greco-Roman>) με την μετάβαση σε άλλες σχετικές ιστοσελίδες (Κόμης, 2015), διευρύνοντας τις πληροφορίες που μπορεί να λάβει ο μαθητής, ενώ παράλληλα τοποθετούν στο επίκεντρο του εκπαιδευτικού ενδιαφέροντος νέου τύπου αναγνωστικές δεξιότητες. Η διεύρυνση των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι ΤΠΕ πρέπει να ληφθούν υπόψη στην κατάρτιση σύγχρονων Προγραμμάτων Σπουδών, ώστε η διδακτική διαδικασία να εμπλουτιστεί γόνιμα πραγματώνοντας τη σύγχρονη εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Στο πλαίσιο της ανανεωτικής προσέγγισης της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών στο σύγχρονο σχολείο προκύπτει αδήριτη η ανάγκη για παιδαγωγική αξιοποίηση και ενσωμάτωση των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη με απώτερους στόχους την διατήρηση του ενδιαφέροντος των μαθητών, καθώς ο συνδυασμός λόγου, εικόνας και τεχνολογίας κατορθώνει να διατηρήσει ενεργή τη δημιουργική σκέψη των παιδιών προωθώντας παράλληλα την ατομική εξέλιξη και την αυτονομία των παιδιών (Craft, McConnon, & Matthews, 2012). Η αυτονομία επιτυγχάνεται μέσω της ορθής εκπαίδευσης στη χρήση των εργαλείων που

αναφέρθηκαν ανωτέρω, ώστε ο μαθητής να είναι σε θέση να τα χρησιμοποιήσει και μόνος του κατά τη διάρκεια της προσωπικής του μελέτης. Με αυτόν τον τρόπο η μαθησιακή και η εκπαιδευτική διαδικασία λαμβάνει σύγχρονους προσανατολισμούς, ενώ αφυπνίζονται εσωτερικά μαθησιακά κίνητρα. Με την χρήση των ΤΠΕ στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών αναδεικνύονται πολύ πιο ελκυστικές πτυχές του γνωστικού αντικειμένου, αίρονται οι προκαταλήψεις περί «νεκρής γλώσσας», αλλά και περί ασυμβατότητας του γνωστικού αντικειμένου με την σύγχρονη τεχνολογία, τις καινοτόμες διδακτικές πρακτικές καθώς και τη χρήση νέων λογισμικών κατάλληλα σχεδιασμένων για την ανάδειξη της γλώσσας, αλλά και των επιτευγμάτων του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε αυτή τη διαδικασία είναι εξαιρετικά σημαντικός, καθώς αφενός πρέπει να γνωρίζει άριστα τη χρήση αλλά και τους τρόπους αξιοποίησης του ψηφιακού υλικού στο μάθημα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Ο εκπαιδευτικός είναι αυτός που θέτει τους στόχους και βλέπει την τεχνολογία σαν «πηγή μάθησης με πολλές δυνατότητες» (Γιαννικοπούλου, 2004). Ένας ακόμα στόχος που επιτυγχάνεται με τη χρήση των ΤΠΕ είναι παράλληλα με την καλλιέργεια του γραμματισμού στο επίπεδο της αρχαίας ελληνικής να προωθείται η δημιουργικότητα των μαθητών και να καλλιεργούνται οι ψηφιακές δεξιότητες.

Η χρήση της εικόνας είναι επίσης ένα πολύ σημαντικό μέρος στη διαδικασία της μάθησης, καθώς η εικόνα (κινούμενη ή στατική) δύναται μέσω της πολυτροπικότητας να μεταδώσει περισσότερες πληροφορίες, οι οποίες βέβαια μπορεί να βοηθήσουν τον μαθητή να εμπεδώσει το προς διδασκαλία φαινόμενο. (Κουτσογιάννης, 2014).

Η πολυτροπικότητα είναι ένα χαρακτηριστικό των ηλεκτρονικών κειμένων, το οποίο ωστόσο αξιοποιείται και από την παραδοσιακή γλωσσοκεντρική προσέγγιση. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η οπτικοποίηση ενός σημασιολογικού, γραμματικού, συντακτικού φαινομένου, ακόμη και η εικονοποίηση των βαθύτερων εννοιών ενός κειμένου που ανήκει στον κλάδο της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας. Με αυτόν τον τρόπο αποδεικνύεται η διδακτική αξία της χρήσης οπτικών μέσων για την κατάκτηση και την αφομοίωση της νέας γνώσης.

Το σημαντικότερο είναι ότι οι εικόνες έχουν την ιδιότητα να προωθούν τον επιπρόσθετο στοχασμό και να οδηγούν σε διανοητικές συνδέσεις που μπορεί να προσφέρουν στους μαθητές έμπνευση, για περεταίρω μελέτη και την απόκτηση γνώσεων για τα γραπτά και όχι μόνο μνημεία του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού.

Οι ΤΠΕ μπορούν να μετατρέψουν το μάθημα της ΑΕ γλώσσας, από «κλειστό», «αυτοτελές» και «ανεξάρτητο» μάθημα γλωσσοκεντρικού χαρακτήρα, σε ένα νέο αρχαιογνωστικού χαρακτήρα μάθημα που με άξονα τη διαθεματικότητα και τον κριτικό γραμματισμό θα διευρυνθεί και θα συσχετιστεί και με άλλα αντικείμενα διαφορετικού περιεχομένου».

Σε αυτό το πλαίσιο, οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο μέσω διαφόρων λογισμικών, όπως αναφέρεται στην έρευνα του Γιάννου (2014):

- Τα λογισμικά πρακτικής και εξάσκησης (Drill and Practice), όπως η πλατφόρμα «Η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα», προσφέρουν εκπαιδευτικό υλικό που επικεντρώνεται στην αφομοίωση των δομών και των τύπων της Αρχαίας Ελληνικής.
- Τα λογισμικά επεξεργασίας κειμένων, όπως η ιστοσελίδα «gottwein.de», επιτρέπουν τη δημιουργία διαγραμμάτων και εννοιολογικών χαρτών, καθώς και την αναδόμηση των κειμένων για να αναδειχθούν οι θεματικοί και εκφραστικοί τους κώδικες.
- Οι αρχαιογνωστικοί δικτυακοί τόποι, όπως η ιστοσελίδα «Ελληνική Ιστορία» του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού, παρέχουν κείμενα, εικονογραφικό υλικό και εγχειρίδια που βοηθούν στην αναζήτηση πηγών και την εξοικείωση με λεξικά και βιβλία αναφοράς.
- Τα ανοιχτά διερευνητικά περιβάλλοντα, όπως η ιστοσελίδα «greek-language.gr», προωθούν τη διερευνητική μάθηση της Αρχαίας Ελληνικής μέσω σωμάτων κειμένων και εργαλείων που παρέχονται.
- Τα λογισμικά πολυτροπικής παρουσίασης, τα εργαλεία δικτυακής δημοσίευσης και τα εργαλεία επεξεργασίας κειμένων συμβάλλουν στη δημιουργία, γραφή και παρουσίαση εκπαιδευτικών εργασιών με σύγχρονους τρόπους.

Διάφορες εφαρμογές του Παγκόσμιου Ιστού Web 2.0, όπως τα ιστολόγια, τα wikis και τα περιβάλλοντα κοινωνικής δικτύωσης, ενισχύουν τη μαθησιακή διαδικασία και συμβάλλουν στην ανάπτυξη της γνώσης και της κριτικής σκέψης των μαθητών. Μέσω της συμμετοχής σε διαδικτυακά περιβάλλοντα, οι μαθητές αποκτούν νέες δεξιότητες γραμματισμού (Παυλίδου, 2014). Το ιστολόγιο της τάξης ή του σχολείου αποτελεί μία από τις εφαρμογές του Web 2.0 που μπορεί να υποστηρίξει αποτελεσματικά τη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών. Πρόκειται για ένα σύγχρονο συνεργατικό εκπαιδευτικό εργαλείο, στο

οποίο η γνώση προσεγγίζεται διαθεματικά μέσω ερευνητικών εργασιών, στις οποίες οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες. Στο ιστολόγιο δημοσιεύονται οι εργασίες των μαθητών και παρέχονται κριτικά σχόλια, ενώ εκπαιδευτικοί, μαθητές και γονείς συμμετέχουν σε έναν γόνιμο διάλογο που προάγει τον αναστοχασμό όλων των εμπλεκομένων.

Επιπλέον, το ιστολόγιο παρέχει συνδέσμους προς άλλα ιστολόγια και ιστότοπους, διευκολύνοντας την επικοινωνία και συνεργασία με άλλες τάξεις ή σχολεία. Με αυτόν τον τρόπο, οι μαθητές μοιράζονται σκέψεις, απόψεις, εμπειρίες, πληροφορίες και ενδιαφέροντα, οικοδομώντας τη γνώση μέσα σε κοινότητες μάθησης που διαμορφώνονται στον σύγχρονο ψηφιακό κόσμο. Το Wiki αποτελεί ένα εργαλείο ασύγχρονης επικοινωνίας, το οποίο βοηθά τους μαθητές να αλληλεπιδρούν, να καλλιεργούν τις συνεργατικές και διερευνητικές δεξιότητές του και να ενδυναμώνει τις αναγνωστικές και μεταγνωστικές στρατηγικές. Στο Wiki οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες αναζητούν, συγκεντρώνουν, ταξινομούν κι επεξεργάζονται το υλικό που βρίσκουν στις διάφορες ψηφιακές πηγές, δημοσιοποιούν τα αποτελέσματα της εργασίας τους, διατυπώνουν απόψεις και κριτικά σχόλια.

Κεφάλαιο 7

7.1. Συμπεράσματα

Από την πραγμάτευση που παρουσιάστηκε στην παρούσα μελέτη προκύπτει αδήριτη η ανάγκη για επαναπροσδιορισμό των Αναλυτικών προγραμμάτων και των ΔΕΠΠΣ με γνώμονα μια ολιστική προσέγγιση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών λαμβάνοντας υπόψη επιστημονικά πορίσματα από τις περισσότερες μεθόδους που αναλύθηκαν. Ειδικότερα, η προσέγγιση πρέπει να γίνεται στη βάση της έννοιας της διαχρονίας της ελληνικής γλώσσας, με σκοπό να συμβάλει στην ανάπτυξη της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης των μαθητών/τριών με μια σύγχρονη και ολιστική επιστημονική μεθοδολογία.

Η διδασκαλία του μαθήματος θα πρέπει να στρέφεται σε ένα διαφοροποιημένο περιβάλλον μάθησης στο οποίο δεν έχουν χώρο ενδεχόμενες στερεοτυπικές διδακτικές εφαρμογές. Οι φιλόλογοι καλούνται να επιλέξουν μέσα από μια πληθώρα αποδοτικών διδακτικών στρατηγικών την πιο κατάλληλη ανάλογα με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της τάξης τους. Οι φιλόλογοι καλούνται άλλοτε να υιοθετήσουν επιλεκτικά ορισμένες διδακτικές πρακτικές κι άλλοτε να συνδυάσουν διαφορετικές μεθόδους διδασκαλίας προκειμένου να διδάξουν επιτυχώς τα εν λόγω μαθήματα, με έναν σύγχρονο τρόπο που θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της εποχής.

Η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών σύμφωνα με τις σύγχρονες εκπαιδευτικές και μεθοδολογικές πρακτικές βασίζεται σε μια ολιστική και πολυεπίπεδη προσέγγιση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Με άλλα λόγια, οι στόχοι της διδασκαλίας πρέπει να εστιάζουν στο όλον και πως αυτό συντίθεται και όχι σε μεμονωμένα φαινόμενα και περιπτώσεις που απομονώνουν την γλώσσα και δίνουν την εντύπωση ότι τα αρχαία ελληνικά είναι μόνο γραμματική και σύνταξη, αφαιρώντας από τον λόγο την πολιτιστική του αξία. Έτσι κρίνεται αναγκαίο να μείνουν πίσω παρωχημένες διδακτικές μέθοδοι, όπως στείρα αναμετάδοση γραμματισκοσυντακτικών φαινομένων ή η φορμαλιστική διδασκαλία και να δοθεί έμφαση σε νέες μεθόδους που προσεγγίζουν το κείμενο πολυπρισματικά κι ολιστικά.

Οι βασικές μέθοδοι επεξεργασίας του αρχαίου ελληνικού κειμένου είναι οι ακόλουθες:

- Η ερμηνευτική μέθοδος
- Η κειμενοκεντρική μέθοδος
- Η διερευνητική-ανακαλυπτική μέθοδος
- Η βιωματική μέθοδος

- Η ομαδοσυνεργατική μέθοδος
- Η επικοινωνιακή-κειμενοκεντρική μέθοδος. (Ματσαγγούρας 2006).

Τόσο η κειμενοκεντρική όσο και η διερευνητική-ανακαλυπτική μέθοδος βασίζουν την εφαρμογή τους στη διακειμενικότητα. Η διακειμενικότητα ως όρος προέρχεται από την θεωρία της λογοτεχνίας. Ο όρος της διακειμενικότητας εκφράζει τη διαλογική σχέση των κειμένων και προκύπτει συνεπώς η αλληλεπίδραση άλλων κειμένων με την συνεχή ενσωμάτωση της εκάστοτε ετερότητας στην ταυτότητα του κειμένου που δημιουργείται, αλλά και στην χρήση του ως εργαλείο ανάλυσης του ίδιου του κειμένου.

Η διακειμενική προσέγγιση στην διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας είναι εφικτή μέσω της συνεξέτασης και σύγκρισης παράλληλων κειμένων από διάφορες ιστορικές φάσεις της ελληνικής γλώσσας αρκεί να πληρούν κάποιου είδους σχέση από αυτές που αναφέρονται ανωτέρω (μορφολογία, θεματολογία, τεχνική, νόημα, ειδολογική κατάταξη). Η παρουσίαση στους μαθητές του κειμενικού διαλόγων, έργων διαφορετικών εποχών αρχικά καθιστά σαφή συνέχεια της ελληνικής γλώσσας από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας. Επιπλέον, η διακειμενική προσέγγιση των κειμένων δίνει στον μαθητή την ευκαιρία να ερευνήσει μόνος του, να προχωρήσει σε συγκρίσεις, προσωπικές κρίσεις, να εντοπίσει τα σημεία σύγκλισης και απόκλισης των παρεχόμενων κειμένων. Ένα κόμη σημαντικό όφελος τέτοιων προσεγγίσεων έχει να κάνει με την επαφή των μαθητών με διαφορετικά αξιακά συστήματα που αναγκαστικά απορρέουν από την εξέταση σε επίπεδο διαχρονίας. Η τελευταία διαδικασία σχετίζεται άμεσα και με την κατανόηση του ιστορικο-κειμενικού πλαισίου κάθε κειμένου που τίθεται προς σύγκριση (Φουντοπούλου 2011, 17· ΥΠΠΕΘ 2016, 75· ΦΕΚ 2015, 2-3).

Σε κάθε διδακτική ενότητα, θεωρείται σημαντικό κατά τη διδασκαλία των επιμέρους γραμματικών συντακτικών, ετυμολογικών και λεξιλογικών φαινομένων να επιχειρείται σύνδεση με αντίστοιχα φαινόμενα και λέξεις της Νέας Ελληνικής (ΥΠΠΕΘ 2016, 50). Η μέθοδος που εδώ προτείνεται είναι από το γνωστό προς το άγνωστο, με άλλα λόγια ξεκινάει κανείς με ένα παράδειγμα από τη νέα ελληνική για να κάνει την αναγωγή στην αρχαία, καθώς και κατά τον ίδιο γνώμονα από τη συγχρονία στη διαχρονία. Ο Βαρμάζης (1999) είχε πολύ χαρακτηριστικά επισημάνει ότι η προσέγγιση στη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής, πρέπει να βασίζεται στις ομοιότητες και τις διαφορές της νέας με την αρχαία ελληνική γλώσσα. Πέρα από αυτό όμως και αξιοποιώντας τα επιτεύγματα των νέ-

ων τεχνολογιών οι μαθητές είναι καλό να εξοικειωθούν με τη χρήση ψηφιακών βιβλίων (λεξικών και corpora κειμένων) που προσδιορίζει και παρέχει το «ψηφιακό σχολείο» με αποτέλεσμα να προωθείται η καλλιέργεια διαφόρων δεξιοτήτων και στη συνέχεια να επιβεβαιώνονται με τη χρήση φύλλων εργασίας που πολλές φορές λύνονται ομαδικά. Στο ίδιο πλαίσιο προωθείται η ανάληψη εκπόνησης ομαδικών εργασιών σύνθεσης, η οποία μπορεί σε σημαντικό βαθμό να υποβοηθηθεί μέσα από τη χρήση κατάλληλων λογισμικών, όπως είναι η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, η οποία αποτελεί έγκριτο και πολύτιμο φιλολογικό ψηφιακό εργαλείο. Σε αυτή τη διαδικασία σημαντικό είναι επίσης οι μαθητές να μάθουν (βιωματική μέθοδος) να χρησιμοποιούν μόνοι τους ηλεκτρονικά λεξικά, ψηφιακά σώματα κειμένων, το σχολικό Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής, το Liddell & Scott. Επιπλέον, η χρήση εύληπτων κειμένων, κατανοητού λεξιλογίου (προσαρμοσμένο στην ηλικία των μαθητών) και εικονογράφησης καθιστά το μάθημα πιο ελκυστικό στους μαθητές και εξάπτει το ενδιαφέρον τους. (ΥΠΕΠΘ 2016, 75-88· ΦΕΚ 2015, 2-5). Θεωρείται, επίσης πολύ σημαντικό κατά την ώρα διδασκαλίας του μαθήματος οι μαθητές να έχουν μαζί τους τα απαραίτητα εργαλεία αναφοράς (λεξικό της αρχαίας ελληνικής, γραμματική και συντακτικό), ώστε να είναι σε θέση να επιλύουν στην αρχή με την καθοδήγηση του διδάσκοντα και στη συνέχεια (αφού εξοικειωθούν) με δική τους δράση την όποια απορία τους προκύπτει και έτσι να εκπαιδεύονται μακροπρόθεσμα τον τρόπο για να δουλεύουν τα κείμενα και κατά μόνας (ΥΠΠΕΘ 2016, 75).

Στη διδακτική διαδικασία θεωρείται χρήσιμο να αξιοποιούνται οι ακόλουθες ενεργητικές εκπαιδευτικές τεχνικές:

- ο καταιγισμός ιδεών (brainstorming),
- η εμπλουτισμένη εισήγηση (παρουσίαση νέας διδακτικής ενότητας/ νέων φαινομένων γραμματικής, συντακτικού κ.ά.)·
- η επίδειξη (παραδείγματα)·
- ο κατευθυνόμενος διάλογος·
- η εργασία σε ομάδες·
- ο εννοιολογικός χάρτης·
- το σχέδιο εργασίας (project)
- η διαθεματική/διεπιστημονική προσέγγιση του μαθήματος.

Αυτές οι πρακτικές συνίσταται να πραγματοποιούνται με την ενεργή συμμετοχή των μαθητών στην διαδικασία της διδασκαλίας, διότι με αυτόν τον τρόπο καλλιεργούνται

γνωστικές, κοινωνικές και επικοινωνιακές δεξιότητες μέσω των οποίων επιτυγχάνεται ο εμπλουτισμός των γνώσεων, καλλιεργείται ο γόνιμος προβληματισμός για κοινωνικά ζητήματα, η ενσυναίσθηση και μαθαίνουν να ζουν και να εργάζονται σε ένα συνεργατικό κλίμα, όπου κύρια σημασία έχουν οι αξίες της αλληλεγγύης, η διάθεση αυτοκριτικής και αναστοχασμού των πεπραγμένων (Κουτουξιάδου 2014, 3-4· Ματσαγούρας 2006, 253).

Για χρόνια στο μάθημα των αρχαίων ελληνικών, ο μαθησιακός στόχος στρεφόταν αμιγώς γύρω από την γραμματική και το συντακτικό με αποτέλεσμα να μην δίνεται καθόλου σημασία στο κείμενο ως πολιτισμικό φορέα αξιών και ιδεών. Οι παραπάνω μέθοδοι θα βοηθήσουν τους μαθητές να αντιληφθούν και να προσλάβουν την αρχαία ελληνική ως μια παλαιότερη εκδοχή της νέας ελληνικής γλώσσας που και οι ίδιοι μιλούν. Επιπλέον, θα φωτιστούν όψεις της ελληνικής γλώσσας που συχνά το σχολείο δεν αγγίζει καν με αποτέλεσμα οι μαθητές να μην γνωρίζουν για την ελληνιστική ή βυζαντινή μορφή της ελληνικής γλώσσας. Η εξοικείωση τους με αυτό το υλικό προσφέρει γνώση της πορείας και της χρονικής εξέλιξης και των διαχρο-νικών μεταβολών της γλώσσας, η οποία σε κάθε περίπτωση έχει ως αποτέλεσμα την καλύτερη κατανόηση και χρήση της ελληνικής από τους μαθητές. Σε αυτό το πλαίσιο η χρήση νέων τεχνολογιών μπορεί να στηρίξει σε ικανοποιητικό βαθμό μια τέτοια απόπειρα.

Σύμφωνα με την εν λόγω προσέγγιση τα Αρχαία Ελληνικά πρέπει να απαγκιστρωθούν από την παραδοσιακή έμφαση στην αμιγή απόκτηση γνώσεων γραμματικής και συντακτικού, αλλά να ληφθούν υπόψη οι σύγχρονες μέθοδοι κειμενοκεντρικής διδασκαλίας ώστε τα αρχαία ελληνικά να εκλαμβάνονται και να αντιμετωπίζονται όπως όλες οι άλλες μορφές ελληνικής (μεσαιωνική, ελληνιστική, νέα ελληνική). Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές θα προσλαμβάνουν τις διάφορες μορφές της γλώσσας ως κρίκους που τις συνδέουν μεταξύ τους. Η όλη διαδικασία συντελεί ώστε οι μαθητές να κατανοήσουν ευκολότερα και σε βάθος τις λόγιες λέξεις της νέας ελληνικής και να συλλάβουν την έννοια της διαχρονικότητας βιωματικά, μέσω της παρατήρησης δειγμάτων από διαφορετικές γλωσσικές φάσεις της ελληνικής.

Η χρήση νέων τεχνολογιών, μέσα από τους διαδικτυακούς τόπους και τα διάφορα ψηφιακά εργαλεία, μπορεί να λειτουργήσει επικουρικά και μάλιστα κρίνεται αναγκαία σε μια τέτοια κατάσταση καθώς διευκολύνει τη διαδικασία έρευνας και μάθησης των μαθητών προάγοντας έτσι την αυτενέργειά τους και τις διερευνητικές τους ικανότητες. Το

μάθημα των αρχαίων ελληνικών γίνεται έτσι πιο ενδιαφέρον και οι μαθητές βελτιώνουν τις δεξιότητές τους όσον αφορά τον τομέα της πληροφορικής και τεχνολογίας.

Ένα άλλο συμπέρασμα που προκύπτει από την εν λόγω βιβλιογραφική ανασκόπηση, είναι η αποστροφή των μαθητών απέναντι στη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών εφόσον δεν μπορούν να κατανοήσουν τον διαχρονικό χαρακτήρα της ελληνικής γλώσσας κι αντιλαμβάνονται την αρχαία γλώσσα και τη νεοελληνική γλώσσα ως δύο διαφορετικά πράγματα. Στην παρούσα εργασία λοιπόν κρίνεται απαραίτητο να αναβαθμιστεί και να διερευνηθεί ο ρόλος των φιλολόγων οι οποίοι καλούνται να αντιμετωπίσουν αυτή την αποστροφή κι έλλειψη ενδιαφέροντος για το συγκεκριμένο διδακτικό αντικείμενο των μαθητών τους και να προσπαθήσουν με εφελτήριο τα αρχαία κείμενα να τους δείξουν τον άμεσο συσχετισμό του αρχαιοελληνικού πολιτισμού με τον σύγχρονο πολιτισμό και τα κείμενα αυτά να γίνουν ερέθισμα συζητήσεων και προβληματισμών για σύγχρονα ζητήματα. Επιπροσθέτως, ρόλος των φιλολόγων είναι να αποδείξουν στους μαθητές τους ότι καλή γνώση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας μπορεί να εμπλουτίσει και την γλωσσική τους κατάρτιση. Ωστόσο για να στεφθεί με επιτυχία ο σύνθετος αυτός ρόλος των φιλολόγων, κρίνεται απαραίτητη η εξασφάλιση των κατάλληλων υλικοτεχνικών υποδομών αλλά και καινοτόμες μεταρρυθμίσεις που θα στοχεύουν σε μια νέα πιο αποδοτική διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών.

Εν κατακλείδι, στην σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη και τεχνοκρατική κοινωνία που ζούμε, η μελέτη ανθρωπιστικών σπουδών κρίνεται πιο αναγκαία κι ωφέλιμη από ποτέ καθώς ειδικά η μελέτη των Αρχαίων Ελληνικών είναι ένα αντικείμενο που καλλιεργεί την κριτική σκέψη, μεταδίδει ανθρωπιστικές αξίες και αρχές και ενδυναμώνουν τις διερευνητικές ικανότητες του ατόμου ενώ παράλληλα βελτιώνονται οι ικανότητες γλωσσικής επικοινωνίας.

Αναφορές

Ελληνική

- Βακαλούδη, Α. (2014). Οι ΤΠΕ στο μάθημα των αρχαίων ελληνικών, Διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών και ΤΠΕ. Στο Δ. Κουτσογιάννης (Επιμ.), *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης (Τεύχος 3, Κλάδος ΠΕ02)* (σ. 120-136). Πάτρα: ΙΤΥΕ «Διόφαντος».
- Βαρμάζης, Ν. (1999). *Διδακτική των αρχαίων ελληνικών*. Αθήνα: Πατάκης.
- Βαρμάζης, Ν. (2007). "Τα αρχαία ελληνικά στη νεοελληνική εκπαίδευση", διαθέσιμο online στο: https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/history/thema_11/
- Γάκης, Π., Κόκλα, Μ., & Στρεπελιά, Ι. (2014). Προ(σ)κλήσεις στη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής, προβληματισμοί και διδακτικές προτάσεις. Στα Πρακτικά του 7ου Επιστημονικού Συνεδρίου Ιστορίας Εκπαίδευσης με Διεθνή Συμμετοχή «Ποια γνώση έχει την πιο μεγάλη αξία; Ιστορικές-συγκριτικές προσεγγίσεις», 28-29 Ιουνίου 2014. Πάτρα: Συνεδριακό & Πολιτιστικό Κέντρο Παν/μίου Πατρών.
- Γεωργακοπούλου, Α., & Γούτσος, Δ. (1999). *Κείμενο και επικοινωνία* (1^η εκδ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γιαννικοπούλου, Α. (2004). Η Παρουσίαση Εικόνων κατά την Αφήγηση. Στο Κ. Κουλουμπή – Παπαπετροπούλου (Επιμ.), *Η Τέχνη της Αφήγησης* (σ. 149-179). Αθήνα: Πατάκη.
- Γιάννου, Τ. (2014). *Οι ΤΠΕ στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών*. Στο Δ. Κουτσογιάννης (Επιμ.), *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης (Τεύχος 3, Κλάδος ΠΕ02)* (σ. 114-139). Πάτρα: ΙΤΥΕ-Διόφαντος.
- Γκλαβάς, Σ., & Καραγεωργίου, Α. (2006). *Πανελλαδική Έρευνα για το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας στο Γυμνάσιο*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. από <http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teyχος12/glavas.pdf>.
- ΙΕΠ (2022). *Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής – Προγράμματα Σπουδών 2023*. Ανακτήθηκε από: <https://iep.edu.gr/el/nea-ps-provoli>
- Ιωαννίδου - Κουτσελίνη, Μ. (1997). *Η εκπαιδευτική πολιτική και το μάθημα των αρχαίων ελληνικών στην Κύπρο*. Αθήνα: Γρηγόρη
- Καραδήμας, Δ. (2016). «Γιατί διδάσκουμε αρχαία ελληνικά από το πρωτότυπο στο Γυμνάσιο». Διαθέσιμο στο <http://www.efsyn.gr/arthro/giati-didaskoyme-arhaia-ellinika-apo-prototypos-gymnasio>
- Κατσιμάνης, Κ.Σ. (1992). *Σύνδρομο επίκτητης αρχαιοελληνικής αντιπάθειας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κοσσυβάκη, Φ. (2004). *Εναλλακτική Διδακτική. Προτάσεις για μεταβολή από τη διδακτική του Αντικειμένου στη Διδακτική του Ενεργού Υποκειμένου*. Αθήνα: Gutenberg.

- Κουτσογιάννης, Δ. (2014). ΤΠΕ και γραμματισμός. Στο Δ. Κουτσογιάννης (Επιμ.), *Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης (Τεύχος 3, Κλάδος ΠΕ02)* (σ. 30-31). Πάτρα: ΙΤΥΕ «Διόφαντος».
- Κριαράς, Ε. (2010). *Ο Υπουργός Παιδείας Αντώνης Τρίτσης και η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο Γυμνάσιο*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Μασούρου, Β. (2015). *Εκπαιδευτική Οργάνωση και Διοίκηση. Εφαρμογές των Τ.Π.Ε.* Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- Ματσαγγούρας, Η. (2006). *Η σχολική τάξη - Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας: Χώρος, ομάδα, πειθαρχία, μέθοδος*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Μαυροσκούφης, Δ. (2008). *Διδακτική Αρχαίων Ελληνικών, Ιστορίας*. Θεσσαλονίκη: Οργανισμός Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών.
- Μήτσης, Ν. Σ. (2001). *Διδακτική του γλωσσικού μαθήματος*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1994). *Ελληνική Γλώσσα Παρελθόν Παρόν Μέλλον*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1999). Είκοσι χρόνια γλωσσικής μεταρρύθμισης. Επιτεύγματα, λάθη, προοπτικές. Στα *Πρακτικά του Συνεδρίου για την Ελληνική Γλώσσα 1976-1996 «Είκοσι χρόνια από την καθιέρωση της Νεοελληνικής (Δημοτικής) ως επίσημης γλώσσας»*. Αθήνα 29/11-1/12 1996 (σ. 191-196). Αθήνα: Τσιβεριώτης.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1999). *Η γλώσσα ως αξία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Παπακωνσταντίνου, Κ. (23-3-2015). «Λεξιπενία και γλωσσική ένδεια». Ανακτήθηκε από: <http://www.eleftheria.gr/m/απόψεις/item/16792>
- Παυλίδου, Μ. (2014). Το Web 2.0 και η αξιοποίησή του στα φιλολογικά μαθήματα.
- Πεπονή, Α. Ε. (1998). *Η Διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας από Μετάφραση στη Μέση Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Πόλκας, Λ. (2001). Η Διδασκαλία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Γυμνάσιο και το Λύκειο. Στο Α. Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός*. Ανακτήθηκε από: https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e6/index.html
- Ρίζου, Φ. (2011). «Θέλεις να μάθεις Αρχαία Ελληνικά;»: διερευνώντας τα μαθητικά κίνητρα για την εκμάθηση των Αρχαίων Ελληνικών στο γυμνάσιο. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 51, 180-198.
- Σαχπεκίδης Α. (2016). «Για τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών». Ανακτήθηκε από: <http://www.avgi.gr/article/10811/6614863/gia-te-didaskalia-ton-archaion-ellenikon>
- Τσάφος, Β. (2004). *Η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και Γλώσσας για μια εναλλακτική μαθητεία στον αρχαίο κόσμο*. Αθήνα: Μεταίχιμο.

- Τσάφος, Β. (Επιμ.). (2006). *Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Πρακτικά διημερίδας 6 και 7 Απριλίου 2006*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Φουντοπούλου, Μ. (2010). *Το προσδιοριστικό πλαίσιο της διδασκαλίας των Αρχαίων Ελληνικών από μετάφραση: Από τη θεωρία στη σχολική τάξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Φουντοπούλου, Μ. Ζ. (2011). Αρχαία Ελληνικά και Νέο Σχολείο: Αδυναμία Σύγκλισης ή Νέες Προοπτικές; Στο *Βασικό Επιμορφωτικό Υλικό. Τόμος Β΄: Ειδικό Μέρος ΠΕ02 – Φιλολογοί*.
- Φραγκουδάκη, Α. (2007). Η Γλωσσική Φθορά και οι «Μεγαλομανείς» Γλώσσες. Στο Γ. Χάρης (Επιμ.), *Δέκα Μύθοι για την Ελληνική Γλώσσα* (σ. 45-52). Αθήνα: Πατάκης.
- Χατζηλουκά-Μαυρή, Ε. (2010). Από την επικοινωνιακή-κειμενοκεντρική προσέγγιση στην παιδαγωγική του κριτικού γραμματισμού (ή η διδασκαλία του γραπτού λόγου στο δημοτικό σχολείο σήμερα): Η περίπτωση της Κύπρου. *Επιθεωρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 16, 114-130. <http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teyxos16/114-130.pdf>
- Χατζησαββίδης, Σ. Α., & Χατζησαββίδου, Α. (2014). *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου*. Πάτρα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων "Διόφαντος".
- Χρηστίδης, Χ. (2003). *Προτάσεις για μια ευχάριστη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κασσωτάκης, Μ. (2006). *Παιδαγωγικά και εκπαιδευτικά ρεύματα από τον 18^ο αιώνα μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Αυτοέκδοση.

Ξενόγλωσση

- Adrados, F. R. (2008) *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας*, μτφ. Α. Vi. Lecumberri, επιμ. Γ. Αναστασίου - Χ. Χαραλαμπάκης, εκδ. Δ.Ν. Παπαδήμα, Αθήνα Gutenberg.
- Claparède, E. (1953). *L'école sur mesure*. Paris: Delachaux et Niestle.
- Claparède, E. (1964). *L'éducation fonctionnelle*. Paris: Delachaux et Niestle.
- Craft, A., McConnon, L., & Matthews, A. (2012). Child-initiated play and professional creativity: Enable four-year-olds' possibility thinking. *Thinking Skills and Creativity*, 7, 48-61.
- Crook, C.K. (2008). Web 2.0 technologies for learning: the current landscape – opportunities, challenges and tensions. https://dera.ioe.ac.uk/id/eprint/1474/1/becta_2008_web2_currentlandscape_litrev.pdf.

- Dewey, J. (1933). *How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process*. Boston, MA: D.C. Heath & Co Publishers.
- Giroux, H. (1997). *Pedagogy and the politics of hope: Theory, culture and Schooling*. Boulder: Westview Press.
- Halliday, M. (1978). *Language as a Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning*. London: Edward Arnold.
- Hymes, D. (1972). On communicative competence. Στο J. B. Prides, & J. Holmes (Επιμ.), *Sociolinguistics*. London: Penguin.
- Kristeva, J. (1969). *Sēmeiōtikē: recherches pour une sémanalyse*. Paris: Éditions du Seuil.
- Lafortune, L. (2004). Des intuitions constructivistes. Στο P. Jonnaert & D. Masciorta (Επιμ.) *Constructivisme, choix contemporains. Hommage à Ernst von Glasersfeld*. Québec: Presses de l'Université du Québec.
- Lafortune, L. & Deaudelin, C. (2001). *Accompagnement socioconstructiviste: Pour s'approprier une réforme en éducation*. Québec: Presses de l'Université du Québec.
- Lafortune, L. & Massé, B. (2006). La conception et la rédaction des manuels scolaires dans une perspectives socioconstructiviste. Στο M. Lebrun (Επιμ.), *Le manuel scolaire: Un outil à multiples facettes*. Québec: Presses de l'Université du Québec.
- Lebrun, M. (2006). *Le manuel scolaire: Un outil à multiples facettes*. Québec: Presses de l'Université du Québec.
- Mackridge, P. (2013). *Γλώσσα και Εθνική Ταυτότητα στην Ελλάδα (1766–1976)* (μτφρ. Γ. Κονδύλης). Αθήνα: Πατάκη.
- Mercer, N. (2000). *Η συγκρότηση της γνώσης* (μτφρ. Μ. Παπαδοπούλου). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Romilly, J., & Trede, M. (2009). *Μαθήματα Ελληνικών* (μτφρ. Χ. Σαμαρά). Αθήνα: Ωκεανίδα.
- von Glasersfeld, E. (2004). *Radical Constructivism. A Way of Knowing and Learning*. London: The Falmer Press.